

OZBROJENÝ MAĎARSKO-SLOVENSKÝ KONFLIKT Z MARCA 1939 V SPRÁVACH SICHERHEITSDIENSTU

JANA TULKISOVÁ - IGOR BAKA - EDUARD NIŽŇANSKÝ

TULKISOVÁ, J. – BAKA, I. – NIŽŇANSKÝ, E.: Armed Hungarian-Slovak conflict from March 1939 in the news of Sicherheitsdienst. *Vojenská história*, 4, 11, 2007, pp.124-156, Bratislava.

The published documents come from the archive of the security service /SD Leitabschnitt Vienna. They bring new information about Hungarian.- Slovak armed conflict and outline a personal approach of the representatives of the German institution towards the existence of an independent Slovak state.

Military history. Slovakia. Armed Hungarian- Slovak conflict in March 1939.

Problematika maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu zatiaľ nebola v slovenskej historiografii uspokojivo komplexne spracovaná. Napriek tomu existuje už pomerne veľké množstvo odbornej literatúry rôznej kvality, ktorá sa ňou viac či menej zaoberá. Spomenúť treba najmä zborník z konferencie z roku 1993, ktorého zostavovateľom bol L. Deák, ako aj viaceré práce tohto autora.¹ Veľkú výpovednú hodnotu majú tiež viaceré publikované edície dokumentov.² Z parciálnych problémov sa veľká pozornosť venovala nasadeniu letectva v tejto vojne, ako aj bombardovaniu Spišskej Novej Vsi.³ Tzv. malá vojna sa stala vďačnou témou najmä vo vedecko-populárnej historickej literatúre, ako i publicistike.⁴

V posledných rokoch sa ozbrojeným konfliktom a jeho politickými a vojenskými aspektmi zaoberal aj F. Cséfalvay. Ten vniesol do problematiky polemického ducha. Analyzoval najmä pozadie príčin a motivácie agresie z maďarskej strany, a to na základe výskumu v maďarských archívoch, kde sa nachádzajú pramene, ktoré doteraz neboli dostatočne vy-

1 Malá vojna. (Vojenský konflikt medzi Maďarskom a Slovenskom v marci 1939). Príspevky a materiály z konferencie v Michalovciach, 30. 3. 1993. Bratislava 1993; Ďalej pozri od tohto autora napr. *Hra o Slovensko*. Slovensko v politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933-1939. Bratislava 1991.

2 DEÁK, L.: *Viedenská arbitráž 2. november 1938*. Dokumenty III. (3. november – 4. apríl 1939). Martin: Matica slovenská 2005; KATREBA, Z.: Neznámy dokument o maďarsko-slovenskom konflikte v marci 1939. (1.-3. časť). In: *Vojenská história*, roč. 7, 2003, č. 2-4, s. 96-114; 86-103; 78-95; ŠUMICHRASŤ, P. – BAKA, I.: Dokumenty o činnosti slovenského letectva v maďarsko-slovenskom ozbrojenom konflikte v marci 1939. In: *Vojenská história*, roč. 7, 2003, č. 1, s. 74-79.

3 Pozri napríklad RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939-1944*. zv. 1. Bratislava 1997, s. 19-31; PETRÍK, J.: *Malá vojna – marec 1939*. Spišská Nová Ves 1998; Tentiež: Spišská tragédia. Martin : Matica slovenská 1999; ŠUMICHRASŤ, P.: Avia B-34, B-534 a Bk-534 na Slovensku (1939-1944). In: *Vojenská história*, roč. 7, č. 3, 2003, s. 104-120; Tentiež: Letovy Š-328 v slovenských vzdušných zbraniach 1939-1944. In: *Vojenská história*, roč. 9, č. 3, 2005, s. 65-81.

4 Príslušnú literatúru pozri KATREBA, ref. 2, 1. časť, s. 96.

užití.⁵ Spochybnil pritom všeobecne zaužívané tvrdenie, že úmyslom Maďarov bolo obsadiť východné Slovensko až po Poprad, a to v prípade, že nenarazia na odpor. A to aj napriek predchádzajúcemu súhlasu Nemecka „len“ s korekciou hraníc Karpatskej Ukrajiny (do roku 1938 Podkarpatská Rus – Maďari ju začali od 15. marca okupovať) 10 – 15 km smerom na západ.

Táto otázka nie je dodnes uspokojivo prebádaná, napriek tomu, z analýzy vojenských aspektov je zjavné, že maďarské jednotky po obsadení vytýčených línií postup do vnútrozemia zastavili. Útočníci sa pritom na mnohých miestach zmocnili pohraničných stanovísk bez boja. Slovenské pohraničné oddiely boli rad za radom odzbrojované, pretože bez ťažkých zbraní nedokázali klásť odpor. Velavravný je rozkaz veliteľa VI. zboru v Spišskej Novej Vsi pplk. gšt. A. Malára, ktorý vyšiel o 20.00 h a v ktorom sa konštatuje, že „*dotyk s nepriateľom na fronte nie je nikde naviazaný. Takmer nikde sa nevystrelilo*“. Bojaschopnosť slovenských jednotiek bola obmedzená nedostatkom dôstojníkov i mužstva. V jednotlivých plukoch zostalo 70 až 400 mužov. K protiútoky slovenskej armády došlo vlastne až na druhý deň 24. marca skoro ráno. Práve obranné akcie peších jednotiek, letectva (aktívne sa zapojilo už 23. marca), ako aj paralelný vzostup protimaďarských nálad podľa Deáka (spolu s nasledujúcim nemeckým tlakom) viedlo k prehodnoteniu maďarských plánov ďalšieho postupu do slovenského vnútrozemia. Naopak, podľa Cséfalvayho Maďari po úspešnom dosiahnutí vytýčenej línie už bezprostredne v tejto fáze nič ďalšie neplánovali, v čom ho utvrdzuje aj fakt, že „*doteraz sa nenašli maďarské pramene, ktoré by potvrdili existenciu „veľkého riešenia“ vo forme rozkazov pre armádu*“.

V súvislosti s predkladanou edíciou dokumentov treba načrtnúť tiež postavenie a činnosť nacistickej bezpečnostnej služby – Sicherheitsdienst (SD) vo vzťahu k Slovenskému štátu v roku 1939.⁶ Krátko po 14. marci na Slovensku pôsobili dve zložky SD, a to ústredňa SD vo Viedni (SD Leitabschnitt Wien – podliehala Centrálnemu oddeleniu II v rámci Hlavného bezpečnostného úradu – Sicherheitshauptamt /SHA/ – SD-Inland) a jej podriadené zložky a SD-Ausland (oddelenie III SHA). Postupne tu svojich ľudí mali aj služobne a ústredne SD z Protektorátu Čechy a Morava. Aj keď viedenská ústredňa mala v spravodajskej práci na Slovensku navrch, pôsobenie viacerých úradovní a služieb SD na Slovensku v tomto období viedlo k neprehľadnému, tendenčnému a neraz aj k protirečivému spravodajstvu, ale tiež ku kompetenčným sporom.

Predstavitelia SD „uplatňovali voči Slovensku politiku dôsledného a pevného pripútania k »*ochrannej mocnosti*«, presadzujúc priame zásahy do vnútropolitických záležitostí »*ochraňovaného štátu*«, a to ešte vo väčšej miere, ako to naoktrojoval v lete 1940 salzburský diktát.“ Slovenský štát sa mal okrem iného stať tiež vzorom spolupráce s Nemeckom pre ostatné štáty v nemeckej sfére vplyvu. Mal byť tiež jedným z prostriedkov rozbitia domnelého jednotného slovanského frontu. Vývoj nasledujúci po vzniku Slovenského štátu však bol pre SD sklamaním, keďže ako podporovatelia radikálneho krídla v HSLS len ťažko znášali výraz-

5 Pozri napr. CSÉFALVAY, F.: Predohra a priebeh maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu v marci 1939. In: *Vojenská história*, roč. 8, 2004, č. 2, s. 39-58; Porovnaj s polemikou na túto štúdiu od L. Deáka, ktorá vyšla v nasledujúcom čísle časopisu *Vojenská história*; CSÉFALVAY, F.: Začiatok maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu v marci 1939 (o mýtoch a nepresnostiach). In: *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovanicami; Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov VI*. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. In: *Historický zborník 9 (AFPhUP 187/269)* (zostavili Martin Pekár, Richard Pavlovič), Prešov 2007, s. 241-250.

6 Bližšie k tejto problematike pozri SCHVARC, M.: *Sicherheitsdienst a Slovensko v rokoch 1938-1944 (od autonómie po Povstanie)*. Slovenský štát vo vybraných správach SD od jesene 1943 do septembra 1944. Bratislava 2006.

nú prevahu konzervatívneho krídla na čele s predsedom vlády J. Tisom. Podpora radikálov okolo Hlinkovej gardy a vzájomné sa ovplyvňovanie viedlo k skresleným analýzám spravodajcov viedenskej SD pri hodnotení situácie na Slovensku.⁷

Edované dokumenty pochádzajú z dielne SD Leitabschnitt Wien.⁸ Informujú o viacerých aspektoch maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu (tak ako ich SD na základe získaných informácií reflektovala), príčinách jeho vzniku, priebehu, ale aj dôsledkoch pre Slovensko, a to na pozadí formovania sa nemecko-slovenských vzťahov v sledovanom období. Dokumenty sú tiež prínosom aj z hľadiska pochopenia mechanizmu fungovania činnosti nacistickej bezpečnostnej služby. Je z nich zreteľné, že SD nemala informácie o oficiálnom postoji a samotných krokoch Zahraničného úradu (ríšske ministerstvo zahraničných vecí) v súvislosti s maďarskou agresiou (pozri dokumenty 2, 4, 7, 9, 22, 26). Oficiálne rokovania prebiehali mimo nich. Musela sa preto často spoliehať na sekundárne zdroje. Tu treba upozorniť, že pre činnosť rozličných nemeckých inštitúcií, ktoré chceli zasahovať do politiky na Slovensku (vyslanectvo, zástupcovia OKW-Ausland, SD, Abwehr, zahraničná organizácia NSDAP), ako aj v iných krajinách pod nemeckým mocenským vplyvom, bolo charakteristické, že navzájom proti sebe pracovali, ich správy boli často protichodné. Pritom možno konštatovať, že výpovedná hodnota dokumentov z proveniencie SD vo všeobecnosti nie je taká vysoká ako v prípade oficiálnych dokumentov z dielne Zahraničného úradu, ale aj OKW-Ausland.⁹ Nejde pritom len o samotné dokumenty, ale aj možnosti jednotlivých nacistických inštitúcií aktívne zasahovať do politiky na Slovensku. V tomto ohľade boli zo strany nacistického Nemecka dôležitejší hráči ako zástupcovia orgánov SD.

Aj takáto čiastková zbierka dokumentov preto môže podľa nášho názoru ukazovať, že nie je možné pri interpretácii slovensko-nemeckých vzťahov sa opierať len o dokumenty jednej z nemeckých inštitúcií. Dôležitý bol výsledok a nie rozličné predstavy už menovaných orgánov. Ako dokazujú tieto dokumenty aj v prípade nami sledovaného konfliktu boli na slovensko-nemeckej scéne dôležitejší hráči ako SD-orgány.

V nami edovaných dokumentoch sú viaceré nepresné informácie, ktoré sa týkajú najmä vojenského priebehu konfliktu. Niektoré hlásenia sa totiž robili priebežne, odrážali momentálny stav poznania tej-ktorej udalosti, ktoré nasledovali v rýchlom slede za sebou. Nepresné sú tiež viaceré úradné hlásenia slovenských, resp. maďarských orgánov, z ktorých agenti SD tiež vychádzali. Odzrkadľujú však všeobecne zaužívanú prax pôsobenia dobovej propagandy. Na druhej strane niektoré dokumenty ponúkajú vlastné predstavy SD o ďalšom smerovaní Slovenského štátu, tie sa pri tom nie vždy zhodovali s koncepciou Zahraničného úradu. Svedčí o tom ich hodnotenie politickej situácie na Slovensku (pozri napríklad dokumenty 22, 25, 27, 28, 30).

Predložená edícia dokumentov vychádza z výskumu v Archíve Yad Vashem v Jeruzaleme.

7 Tamže, s. 14-29.

8 Počiatky organizovania spravodajskej práce viedenskej ústredne SD na Slovensku sú spojené s vývojom po anšluse Rakúska, Mníchove a vyhlásení autonómie Slovenska, keď jej agenti nadviazali kontakty s ľudáckymi radikálmi. Tamže, s. 18-19.

9 Dominantnú úlohu predstaviteľov OKW-Ausland vo vzťahu k zástupcom Zahraničného úradu na Slovensku možno dokumentovať v roku 1939. Blížšie pozri napr. NIŽŇANSKÝ, E. – TULKISOVÁ, J.: Príprava a podpísanie slovensko-nemeckej dohody o bojových chemických látkach a ich výrobných zariadeniach. In: *Vojenská história*, roč. 10, 2006, č. 3, s. 90-100; NIŽŇANSKÝ, E. – TULKISOVÁ, J.: Príprava a podpísanie slovensko-nemeckej zmluvy o brannom hospodárstve z 30. 1. 1940. In: *Vojenská história*, roč. 10, 2006, č. 4, s. 109-125. NIŽŇANSKÝ, E. – TULKISOVÁ, J.: Pôsobenie Nemeckej vojenskej komisie na Slovensku v roku 1939. In: *Vojenská história*, roč. 11, 2007, č. 4, s. 36 – 60

Dokumenty pochádzajú z trofejného fondu nacistických inštitúcií, ktoré získali USA na konci vojny. Tieto dokumenty sa v USA nachádzajú v meste Alexandria (preto názov fondu „alexandrijský“). Signatúra pre všetky publikované dokumenty je: Yad Vashem Archiv, Jerusaleem, fond Alexandria, NA Microcopy No. T-175, Record Group No. 242/1010, EAP 173-g-12-18/16, Roll No. 581, Frame No (s). 705, SD-Leitabschnitt Wien (mikrofilm JM 5896).

Dokumenty sú publikované podľa zaužívaných pravidiel na vydávanie prameňov k novším dejinám. Sú uverejnené v plnom znení. V prípade, že dokument bol porušený, resp. nečitateľný, je miesto graficky označené [...]. Dokumenty sú uverejnené v slovenskom preklade. Editori opravili len skomolené názvy mien a obcí. V záhlaví každého dokumentu je obsahový regist, ktorý je dielom editorov. Potom je uverejnený samotný dokument.

Dokument 1

Ďalekopis príslušníka viedenskej SD Ristaua z 23. marca 1939 náčelníkovi Bezpečnostnej polície Heydrichovi o postupe maďarských oddielov na slovenskom území.

Odoslané:

23. marca 1939 15.55¹⁰

16.40

[...] cez Ho

Č. 2204

Ponáhľa,¹¹ Súrne, okamžite predložiti!¹²

1.)¹³ Náčelníkovi Bezpečnostnej polície,
SS-Gruppenführerovi Heydrichovi,¹⁴
Berlín.

Vec: Situácia na Slovensku.¹⁵

Podľa hlásenia¹⁶ zo spoľahlivého zdroja Maďari prenikli zo smeru Užhorod na smere Michalovce asi 20 km do slovenského územia. Obsadené sú mestá: Sobrance, Ublá, Palín, Ulič, Kalná Roztoka. Zreteľne badať postup. 3 skupiny postupujú na Michalovce, jedna skupina na smere Snina. Krajinské žandárske veliteľstvo¹⁷ dostalo fonogram od žandárskeho úradu Sobrance, v ktorom¹⁸ veliteľ maďarských jednotiek prehlásil, že okupácia prebieha z poverenia a so súhlasom vodcu Adolfa Hitlera. Slovenské vládne kruhy a obyvateľstvo žiadajú rýchlu

10 Vedľa dopísané: [...] Náčelníkovi Bezpečnostnej polície SS Gruf. Heydrichovi cez Pohotovostnú skupinu Praha.

11 Slovesný tvar „eilt“ dopísaný rukou.

12 V origináli podčiarknuté rukou.

13 Číslo je dopísané rukou. Vedľa je pod bodom 2.) rukou dopísané a preškrtnuté: Pohotovostnému veliteľstvu SD VI., Policajné prezídium [...], do rúk [...].

14 Reinhard Heydrich (1904 – 1942), v tom čase šéf Bezpečnostnej polície a Bezpečnostnej služby.

15 Dopísané rukou a prečiarknuté.

16 Na okraji dokumentu je dopísané: Hlásenie 15.55 h:

17 Až do októbra 1939 sa na Slovensku používal termín četníci.

18 Zámenná príslovka „worin“ doplnená korektorom správy. Pôvodne bola použitá príslovka „wonach“.

nápravu. Slovenský minister obrany¹⁹ nariadil všeobecnú pohotovosť vojska. Za účelom odraziť postupujúce maďarské jednotky sa nasadili bombardovacie lietadlá²⁰ a niekoľko motorizovaných oddielov²¹ armády a Hlinkovej gardy. Keď Maďari narazili na odpor, zastavili postup a čiastočne sa stiahli späť na maďarské územie.²² Slovenská vláda a vedenie Hlinkovej gardy sú odhodlaní v prípade, že sa Maďari pokúsia o vpád na Žitný ostrov pri Bratislave, proti nim postaviť 260 000 mužov Hlinkovej gardy a armády, ktorí sú v pohotovosti.²³

Z informácií utečenca slovenskej národnosti prichádzajúceho z Maďarska vyplýva, že Maďari už dva dni mobilizovali všetky technické zbrane a od včera zmobilizovali všetkých bojaskopných mužov vo veku do 50 rokov.

Dodatok pre[...]²⁴

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS
Donau²⁵
z poverenia²⁶ (Ristau)
SS-Hauptsturmführer

Dokument 2

Nedatovaný záznam hovoru príslušníkov viedenskej SD Ristau a Polteho o maďarskom vpáde na Slovensko (23. marca 1939).

+ Tu Hauptsturmführer Ristau +

Tu Stubaf.²⁷ Polte²⁸ -

Vec: Miestne FS²⁹ o vpáde Maďarov.

Ktorý zdroj?? + Správu podal telefonicky Goldbach.³⁰ Ako som sa práve dopytal, majú to priniesť tiež už večerníky. T. j. postup na Slovensku s tankami³¹ a lietadlami. +

S tankami a lietadlami postupujú podľa miestn. FS³² Slováci. Teraz i Maďari?? +

Ako už bolo hlásené, Maďari svoj postup zastavili, akonáhle narazili na skutočný odpor.³³ Nič bližšie sa o tom nevie. + Okamžite obstarať večerníky³⁴ a podať sem správu o tom, čo

19 Správne minister národnej obrany.

20 Išlo o pozorovacie lietadlá a ľahké bombardéry typu Letov Š-328, nasadené boli aj stíhacie lietadlá Avia B-534.

21 V skutočnosti východné hranice spočiatku bránilo niekoľko peších práporov a delostreleckých batérií.

22 Nie je pravda, že Maďari zastavili postup, keď narazili na odpor, ale vtedy, keď dosiahli vytýčenú líniu. KATREBA, ref. 2, 1. časť. In: *Vojenská história*, roč. 7, 2003, č. 2, s. 103-105.

23 Čo sa týka pohotovosti mužov v dôsledku mobilizácie armády a HG ide o zjavne nadsadené číslo.

24 Dopísaná nečitateľná poznámka.

25 Der SD-Führer des SS-Oberabschnittes Donau.

26 V origináli I. A. (im Auftrag).

27 Skratka hodnosti Sturmbannführer.

28 Friedrich Polte (1911 – ?), od marca 1938 (po anšluse Rakúska) vedúci oddelenia II/2 (spoločenské dianie) vo viedenskej oblasti ústrední SD. Od septembra 1939 do júla 1941 jej náčelník.

29 Freiwillige Schutzstaffel, polovojenská zložka Nemeckej strany na Slovensku.

30 Konrad (Kuno) Goldbach (1914 – 1943), od októbra 1938 redaktor Völkischer Beobachter (tlačový orgán NSDAP) v Bratislave, pracovník viedenskej SD na Slovensku.

31 Maďarská armáda mala k dispozícii len päť zastaraných ľahkých tankov Fiat 3000 B (ak nepočítame prototypy iných tankov), talianskej výroby, v ostatných prípadoch išlo o tančíky talianskej výroby Fiat Ansaldo CV 35.

32 Freiwillige Schutzstaffel.

33 Pozri poznámku 21.

34 V origináli podčiarknuté rukou.

prinášajú.³⁵ Z ktorého zdroja je hlásenie o maďarskej mobilizácii³⁶ všetkých bojaschopných mužov do 50 rokov+?

Toto oznámil Goldbachovi jeden slovenský utečenec, ktorý práve prišiel z Maďarska. +

Okamžite zavolať Schepkymu³⁷, oznámiť mu to a požiadať o okamžité preverenie telefonickým hovorom do Budapešti. Okrem toho zavolať Stapo³⁸ Röm. 3.³⁹ nech sa spýta hraničných úradov.⁴⁰ +

– Príp. použiť ďalšie preverovacie možnosti, napr. Wehofscha. Súrne sa očakáva hlásenie. Podnikla už slovenská vláda oficiálne kroky v Berlíne?⁴¹ Je informované rišske miestodržiteľstvo+?+?

Ríšske miestodržiteľstvo neinformované. No hlásenie sa odovzdalo náčelníkovi Bezpečnostnej polície,⁴² pretože Goldbach ho označil za naprosto spoľahlivé. Oficiálne kroky slovenskej vlády v Berlíne neboli zverejnené. Tiež preto sa ešte raz skontaktujem s Goldbachom a požiadam ho o ďalšie správy.

Súhlasíte?+ Áno – ale okrem toho použiť uvedené zdroje. Tu sa nespochybňuje postup ako taký, avšak maďarské opatrenia treba presne preveriť. Kvôli priebežnému spravodajstvu sa má v Bratislave nasadiť celý náš aparát. Heil Hitler. Polte.

MOMO⁴³ sa vybaví, kedy prídete?+ Pravdepodobne dnes večer +

Teda potom HHI⁴⁴ + HHI

Dokument 3

Záznam príslušníka viedenskej SD Ristau z 23. marca 1939, v ktorom infomuje o príkaze ríšskej Štátnej polícii (Stapo III.) a jej príslušným hraničným úradovniam, aby hlásili do Viedne všetky správy o príchode Maďarov na Slovensko.

Viedeň, 23. 3. 39

Spisový záznam.

Podľa rozkazu sa nadviazal kontakt so Stapo III. a odovzdal sa príkaz inšpektora SS-Standardenführera Stahleckera,⁴⁵ aby sa sem okamžite hlásili všetky správy o príchode Maďarov na Slovensko a aby hraničné úradovne pokračovali v zisťovaní. Stapo (Goppelt) nato oznámila, že doteraz nie je na žiadnej hraničnej úradovni nijaká správa tohto druhu, pretože na základe prísneho nariadenia by bola inak okamžite podaná do Viedne. Prislúbilo sa, že hraničným úradovniam sa okamžite položí spätný dotaz, avšak s príchodom hlásení sa nemôže počítať skôr ako zajtra napoludnie.

(Ristau)

35 V origináli podčiarknuté rukou.

36 V origináli podčiarknuté rukou.

37 E. M. Schepky, pracovník viedenskej SD.

38 Staatspolizei – Štátna polícia.

39 V origináli podčiarknuté rukou.

40 Pozri dokument 3.

41 V origináli podčiarknuté rukou.

42 Reinhard Heydrich, pozri dokument 1.

43 Šifra?

44 Heil Hitler.

45 Franz Walter Stahlecker, náčelník SD pre vyššiu oblasť SS Donau od mája 1938 do septembra 1939 a náčelník oblastnej ústredne Štátnej polície vo Viedni.

Dokument 4**Nedatovaný záznam hovoru príslušníkov viedenskej SD Ristaua a Polteho o informáciách týkajúcich sa maďarského vpádu na Slovensko (23. marca 1939) získaných z rôznych zdrojov.**

+ Prosím si teraz Stubaf.⁴⁷ Polteho kvôli medzimestskému hovoru pre Hstuf.⁴⁸ Ristaua ++
 + Tu Stubf. – Polte – HHI⁴⁹ + HHI, tu Hstuf. Ristau +
 Správa vo Wr. neueste Nachrichten:⁵⁰ veľký titulok:

Maďarské oddiely na Slovensku? Noviny potom prinášajú krátku správu, že na Slovensko prenikli riadne maďarské oddiely a že Slováci nasadili na obranu armádu a bombardovacie lietadlá.⁵¹ Na otázku Wr. neueste Nachrichten uviedli, že túto správu majú od ich tlačovej kancelárie v Bratislave. Ďalšie správy tu ešte nie sú. Rozhovor s Dr. Hammerschmidtom⁵² poskytol nasledovné: Dr. H.⁵³ plne potvrdzuje tunajšie hlásenie, čo sa týka obsahu. Oznamil k tomu niekoľko podrobností: Podľa toho sú vniknuté maďarské oddiely zložené z nasledovných útvarov:

1. kolóna: 2 pešie prápory
2. kolóna: 2 pešie prápory a jedna cyklistická rota
3. kolóna: 1 motorizovaný pluk⁵⁴ a tanky.

V okolí Sobraniec sa zistilo 30 talianskych tankov⁵⁵. To, či posádka pozostáva aj z Talianov, sa jednoznačne určiť nedalo. V Užhorode sa nachádza pancierový vlak Maďarov, ktorý bol pripravovaný na postup.

Đurčanský⁵⁶ sa obrátil do Berlína o pomoc. Táto správa pochádza z kancelárie predsedu vlády Tisa.⁵⁷ S Goldbachom sa nadviazal kontakt; nariadilo sa mu, aby obratom obstaral a podal bližšie správy. Schepkyho⁵⁸ oboznámil Knoll,⁵⁹ výsledok ešte nie je k dispozícii. Chcete sa dozvedieť ešte niečo ďalšie? + Nie, ďakujem – Dnes večer sa vrátim späť, všetky ďalšie správy posielat' do Brna. Je už známy hovor Knolla o prijatí u Taliana a oznámil sa do Berlína?+

46 Skratka hodnosti Hauptsturmführer.

47 Skratka hodnosti Sturmbannführer.

48 Skratka hodnosti Hauptsturmführer.

49 Heil Hitler.

50 Wiener neueste Nachrichten (Viedenské najnovšie správy).

51 Nasadené boli aj stíhacie lietadlá Avia B-534.

52 V origináli Hammerschmid. Franz Hammerschmidt (? – 1939), SS – Sturmbannführer, personálny referent A. Seyss-Inquarta.

53 Franz Hammerschmidt.

54 Pri útoku bol pravdepodobne využitý len 6. motorizovaný prápor a nie celý pluk. Pozri CSÉFALVAY, ref. 5, s. 52.

55 Pozri poznámku 31.

56 Ferdinand Đurčanský (1906 – 1974), minister zahraničných vecí slovenského štátu od marca 1939 do salzburských rokovaní v júli 1940. Zároveň od konca októbra 1939 do júla 1940 bol i ministrom vnútra.

57 Jozef Tiso (1887 – 1947), od marca do októbra 1939 predseda slovenskej vlády, potom prezident Slovenskej republiky.

58 V origináli Schepki.

59 Josef Friedrich Knoll, pracovník viedenskej SD.

Hovor bol poslaný rádotelegraficky, pretože, vzhľadom na dôležitosť, musí prejsť tajne +++

Bez zachádzania do podrobností, iba jedna otázka/: Prináša tento hovor stanoviská, ktoré súvisia s postupom Maďarov a príp. sa z nich dajú očakávať ďalšie akcie?+

Nie, V. sa priamo toho nedotkol, hovorilo sa iba o tom, že Taliansko vidí v Maďarsku oporný bod pre svoju stredoeurópsku politiku, ktorý však v dôsledku kolísavého postoja Maďarska možno ťažko zhodnotiť +++ Ďakujem pekne – Heil Hitler -

+ Ešte ďalšia správa: Podľa Flohrových⁶⁰ oznámení sa postup Maďarov uskutočnil s vedomím AA.⁶¹ Ak to tak aj doslovne nesúhlasí, predsa by tu mohli byť isté ústupky zo strany AA. Prinajmenšom sa Hammer.⁶² vyjadril, že ho na AA úmyselne nenechali do všetkého nazrieť. Takže on (Hammer.) získal dojem, že existujú ústupky, na základe ktorých Maďari konajú. Veci sú bezpochyby nejasné +++

Ďakujem pekne +

Dokument 5

Ďalekopis viedenskej SD z 23. marca 1939 Pohotovostnému veliteľstvu 6 Brno o vývoji slovensko-maďarského konfliktu.

Ďalekopis – kontrolná páska⁶³ č. 2218

Podané: 23. marca 1939

Čas: 19.25 cez: Haw.

SD Donau č. 2218 23. 3. 39. 1925 HAW

Pohotovostnému veliteľstvu 6, do rúk Staf.⁶⁴ Stahleckera, Brno.

Vec: Situácia na Slovensku.

Telefonický hovor Goldbacha 23. 3. 39 17.10 h

Karbus⁶⁵ je s Murgašom⁶⁶ na ceste, aby si pozreli udalosti na hranici.⁶⁷

Pri Šuranoch stojí maďarské delostrelectvo. Pri Nových Zámkoch⁶⁸ stojí maď. jazdeckto. Hlinkova garda je v plnej poľnej výzbroji vrátane poľných kuchýň. Je dobre vyzbrojená, avšak udržať sa môže nanajvýš 2 až 3 dni. Momentálne je postavených 3000 Hlinkových gardistov. Poslednú noc došlo pri Nitre k 3 hraničným incidentom, pri ktorých Maďari prenikli 12 až 14 km, ale museli sa opäť stiahnuť. Maďari sú vyzbrojení talianskymi zbraňami, puškami a guľometmi (podľa spoľahlivého hlásenia).

O 16.00 h sa maďarské oddiely nachádzali v okolí Sobraniec a na celom území ich stanoviska vykopali strelecké zákopy. Slováci tu so svojimi ozbrojenými silami stoja proti nim

60 F. Flohr (? – 1939), nacionálny, katolícky publicista, SS – Sturmbannführer SS v štábe Seyss Inquarta.

61 Auswärtiges Amt – Zahraničný úrad (riíšske ministerstvo zahraničných vecí).

62 Franz Hammerschmidt.

63 FS-Kontrollstreifen.

64 Skratka hodnosti Sturmbannführer.

65 Laurenz Karbus (1898 – ?), sudetský Nemeec; príslušník viedenskej SD na Slovensku. Od októbra 1938 poradca náčelníka Hlinkovej gardy K. Murgaša; redaktor tlačového orgánu NSDAP Völkischer Beobachter v Bratislave.

66 Karol Murgaš (1899 – 1972), od októbra 1938 náčelník politického štábu Hlinkovej gardy.

67 Na ľavom okraji správy je dopísané: Hlásenie 17.10.

68 V origináli Nove Sancy.

a menovite pri Zalužiciach⁶⁹ sa tiež zakopali. Vo večerných hodinách sa očakáva, že pancierový vlak, ktorý Maďari pripravili, bude nasadený do útoku proti Bánovciam⁷⁰ na východnom Slovensku.

Slovenská vláda nariadila mobilizáciu na celom východnom Slovensku. V nemeckých obciach boli oddiely nemeckých FS⁷¹ uvedené do okamžitej bojovej pohotovosti.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau, z poverenia podpís. Ristau SS Hstuf.

Dokument 6

Nedatovaný záznam viedenskej SD (z 23. marca 1939) o opatreniach slovenskej vlády proti maďarskému útoku na východné Slovensko.

Vec: Slovenská otázka.

Schepky (Essener Nationalzeitung) posielala o 18.30 h nasledovnú správu, ktorú obdržal z Bratislavy.

Slovenská vláda za Tisovho predsedníctva neprestajne zasadá. K poradám boli privolaní: minister obrany,⁷² veliteľ Hlinkovej gardy Mach⁷³ a náčelník štábu Murgaš.

Rokovania sa týkajú toho, aké vojenské a diplomatické opatrenia by mala slovenská vláda vydať vzhľadom na maďarský útok na východné Slovensko. Tieto opatrenia sa týkajú predovšetkým okamžitého pripravenia všetkých mysliteľných jednotiek Hlinkovej gardy a armády na obranu proti maďarským oddielom. Okrem toho sa hlási, že na rokovaníach sa jednomyselne skonštatovalo, že na celom Slovensku vládne absolútny pokoj a poriadok. Ďalej sa s mimoriadnym uspokojením zistilo, že celý slovenský národ je jednotný v ochote brániť otčinu až do krajnosti s nasadením majetku a života.

O priebehu maďarského postupu sa hlási nasledovné: Krátko po polnoci⁷⁴ zaútočili maďarské oddiely v troch kolónach na východnú hranicu Slovenska. Prvá kolóna, v sile 2 peších práporov, prekročila hranicu v smere na Velké Berezné – Starina.

2. kolóna, v sile 2 peších práporov a jednej cyklistickej roty, postupovala na smere Velké Berezné – Ublá – Stakčín.

3. kolóna, ktorú tvoril jeden motorizovaný pluk s tankmi⁷⁵, nastúpila zo smeru Užhorod na územie Sobraniec.⁷⁶ Pretože maďarská vláda, tak hovoria Slováci, uznala slovenský štát ako prvú zahraničnú mocnosť, štátna hranica s Maďarskom sa nezabezpečila. Z tohto dôvodu nemohla slovenská strana klásť proti útoku žiaden odpor.⁷⁷

69 V origináli Saluzice.

70 Bánovce nad Ondavou. V origináli Banavce.

71 Freiwillige Schutzstaffel.

72 Ferdinand Čatloš (1895 – 1972), v tom čase pplk. gšt, v apríli povýšený na div.gen., od 17. mája gen. I. triedy, 1939 – 1944 slovenský minister národnej obrany.

73 Alexander Mach (1902 – 1980), od októbra 1938 šéf Úradu propagandy, od marca 1939 hlavný veliteľ Hlinkovej gardy.

74 Začiatok maďarského útoku sa v slovenských prácach datuje na skoré ráno.

75 Nešlo o motorizovaný pluk, ale prápor. Pozri poznámku 31.

76 Maďari postupovali aj južnejšie smerom na Pavlovce nad Uhom. KATREBA, ref. 2, 1. časť, s. 103-104.

77 Toto hodnotenie nie je správne. Napriek rozpadu čs. armády a z toho vyplývajúcich problémov, minister národnej obrany pplk. gšt. Ferdinand Čatloš vydal už 15. marca rozkaz určený novým veliteľom V. a VII. zboru. Tí mali vypracovať plán zabezpečenia hraníc proti Maďarsku a Poľsku. V tento deň sa MNO rozhodlo mo-

Dokument 7

Ďalekopis viedenskej SD (z 23. marca 1939) Pohotovostnému veliteľstvu 6 Brno o nóte od maďarskej vlády, v ktorej sa uvádza, že maďarské vojenské oddiely postupovali na slovenskom území so súhlasom ríšskej vlády.

18.45 h⁷⁸ Vec: Slovenská otázka.⁷⁹

(Goldbach telefonuje z Bratislavy nasledovné:)

Podplukovník maďarskej armády a veliteľ hraničných oddielov na spornom mieste Szurmay⁸⁰ dnes doručil slovenským hraničným orgánom nótu maďarskej vlády, v ktorej je o. i. zaznamenané, že maďarské vojenské oddiely obsadili líniu od Príslopu na sever so súhlasom ríšskonemeckej vlády. Slovenskí dôstojníci sú vyzvaní, aby svoje jednotky stiahli za túto líniu, ktorá má byť novou hranicou medzi Maďarskom a Slovenskom. Ďalej sú vyzvaní zložiť zbrane, inak začnú maďarské oddiely okamžite útočiť. Maďarské ozbrojené sily vraj majú rozkaz zastaviť sa na menovanej línii a za ňou nepokračovať v bojoch. Na záver nóta objasňuje, že Maďari chcú žiť so Slovákmi ako bratia. Avšak nie sú splnomocnení ďalej viesť so Slovákmi rokovania a iba poslúchajú rozkazy svojich nadriadených.

Goldbach posielala nasledovné stanovisko našich ľudí v Bratislave: Za svoju úlohu nepovažujú vmiešavať sa, ale iba pôsobiť ako pozorovatelia a tiež nijako neprejavovať súcit voči Slovákovi. Títo sami nesú vinu na tomto vývoji, pretože odmietli, a síce na výslovný popud menovite Akademického oddielu Hlinkovej gardy, prizvať nemecké oddiely aj na ochranu sporných hraníc Slovenska. Teraz musia nieť následky sami.

Zo slovenskej úradnej strany prišlo hlásenie, že do Nitry došli talianske tanky⁸¹, ktoré však nie sú obsadené výlučne maďarskými oddielmi, ale je pri nich i oddiel, ktorý nehovorí ani maďarsky, ani slovensky. Predpokladá sa, že ide o Talianov. Krajinské veliteľstvo chce túto správu nechať preveriť. Správy od Schepkyho z Budapešti potvrdzujú, že Maďari sú vo svojom konaní plne podporovaní Talianmi. Maďari sa opierajú najmä o to, že počas býval. českého štátu⁸² nebola hranica medzi východným Slovenskom a Zakarpatskou Ukrajinou nikdy jednoznačne stanovená.

O 17.00 h vydalo slovenské ministerstvo obrany oznámenie, že slovenské vojsko sa ozbrojenou silou postavilo proti maďarským oddielom a že Maďari ustupujú.⁸³

bilizovať tiež prvý sled zálohy, teda ročníky 1932 – 1936. V dôsledku problémov, ktoré nastali po rozpade čs. armády (chaos v evidencii záložníkov, dopravné problémy...) sa mobilizácia týkala len východoslovenských okresov. Súčasne bol nový veliteľ VI. zboru v Spišskej Novej Vsi pplk. gšt. Augustín Malár vymenovaný za veliteľa východnej skupiny a poverený obranou východného Slovenska. Aby sa však konflikt neprehlbil, nemecké vojenské orgány nedovolili slovenskej armáde na východ presunúť ťažké zbrane a strelivo z ochrannej zóny.

78 Pečiatky na okraji dokumentu: Ďalekopis (v origináli F.S.) č. 2217. Podané (dátum nie je uvedený), 19.05 h cez Haw.

79 Hore rukou dopísané: 2217, Ďalekopis, súrne, okamžite. Pohotovostnému veliteľstvu (v origináli EK) VI., Brno, do rúk [...]

80 V origináli Sczurmay.

81 Pozri poznámku 31.

82 Správne Československého, resp. Česko-Slovenského.

83 Ide o propagandu, v skutočnosti slovenský protiútok začal až 24. marca, väčší úspech však slovenská armáda nezaznamenala.

Dokument 8

Záznam viedenskej SD z 23. marca 1939 o nariadení z Berlína neposkytovať nemeckej tlači žiadne správy o udalostiach na Slovensku.

~~Kn./Kt.~~

Viedeň, 23. III. 1939

Spisový záznam:

Vec: Slovenská otázka.⁸⁴

Podľa oznámenia DNB⁸⁵ Viedeň približne o 19.00 h Berlín prikazom, daným novinám prostredníctvom DNB, zablokoval všetky správy o udalostiach na Slovensku.

(Podpis nečitateľný)

Dokument 9

Ďalekopis príslušníka viedenskej SD Ristaua z 23. marca 1939 Pohotovostnému veliteľstvu 6 Brno o správe od DNB, podľa ktorej sa podpísaním ochrannnej zmluvy medzi Nemeckou ríšou a slovenským štátom situácia na Slovensku pre nemeckú stranu vyjasnila.

Ďalekopis – kontrolná páska č. 2219

Podané: 23. marca 1939

Čas: 19.30 cez: Haw.

SD Donau č. 2219 23. 3. 39. 19.30 – HAW -

Pohotovostnému veliteľstvu 6, do rúk SS-Staf. Stahleckera, Brno.

Vec: Slovenská otázka.

~~O 17.45 h~~ Goldbach z Bratislavy ešte oznamuje, že sprostredkovanie správ z Bratislavy do Viedne sa upravilo tak, aby sa všetky úradné správy podávali z jediného úradného miesta jedinému nemeckému miestu v Bratislave, odkiaľ sa odošlú Nemeckej spravodajskej kancelárii vo Viedni. Nám sa nariaďuje skontaktovať sa s DNB, aby nás odtiaľ zásobovali priebežnými správami. Zo strany Ballhausplatzu sa tak už stalo; navyše nás bude naďalej informovať aj Goldbach.⁸⁶

O 19.25 h DNB oznamuje, že kvôli práve dôjdenému a ďalej odoslanému úradnému hláseniu sa musí situácia na Slovensku, pokiaľ ide o nemeckú stranu, odteraz považovať za vyjasnenú. Oznámenie obsahuje zmluvu, uzavretú medzi Nemeckou ríšou a slovenským štátom, na zabezpečenie slovenského štátu a jeho hraníc.⁸⁷ Podľa tejto zmluvy získava Nemecká ríša kvôli menovanému účelu právo na celom území Slovenska udržiavať posádky, zriaďovať kasárne a opevňovacie zariadenia a prijímať všetky tie opatrenia, ktoré sú potrebné pre zabezpečenie slovenského štátu.⁸⁸ Z toho vyplýva, že maďarský postup sa čo najskôr vysvetlí. Buď ide pri maďarskom postupe iba o malé korekcie hraníc, ktoré prebiehajú s vedo-

84 Na ľavom okraji dokumentu dopísané: Hlásenie 19.00 h:

85 Deutsches Nachrichtenbüro – Nemecká spravodajská kancelária.

86 V origináli je celý odsek preškrtnutý rukou.

87 Rozumej ochranná zmluva (Schutzvertrag) z 18./23. marca 1939.

88 Pracovníci SD neboli dobre informovaní o ochrannnej zmluve, podľa ktorej mohla nemecká armáda „udržiavať posádky...a opevňovacie zariadenia“ len v ochrannnej zóne na západe krajiny, nie na celom jej území.

mím ríšskej vlády, alebo Maďari prekročili povolenú hranicu proti vôli ríšskej vlády a v tom prípade budú, bezpochyby, čo najskôr opäť odrazení späť.

19.30 h: Schepky oznamuje, že na jeho dotaz v Budapešti sa práve referuje:

V budapeštianskych úradných kruhoch sa vraj do dnešného večera so všetkou dôraznosťou spochybňujú všetky správy o prieniku maďarských oddielov na slovenské územie ako aj o bojoch na maďarsko-slovenskej hranici.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau z poverenia
podpís. Ristau SS Hstuf.

Dokument 10

Ďalekopis príslušníka viedenskej SD Ristaua z 23. marca 1939 Pohotovostnému veliteľstvu 6 Brno o aktuálnom stave slovensko-maďarského konfliktu.

Ďalekopis – kontrolná páska č. 2222

Podané: 23. marca 1939

Čas: 20.15 cez: Haw.

+ SD Donau č. 2222 23. 3. 39. 20.15 HAW

Pohotovostnému veliteľstvu 6 do rúk Standartenführera Stahleckera, Brno.

Súrne okamžite predložiť.

Vec: Slovenská otázka.

O 19.40 h Goldbach podáva nasledovnú správu, ktorá práve došla od Karbusa.

5.000 Hl. gardistov je sústredených pri Nitre. Oproti Veľkým Krškanom⁸⁹ je prápor, ktorý však ešte doteraz neprekročil hranice, no zjavne robí prípravu za týmto účelom.

Karbus je na ceste. Goldbachovi sa oznámilo,

1. že budapeštianske úradné miesta so všetkou dôraznosťou spochybňujú všetky správy o preniknutí maďar. oddielov na Slovensko a o iných tvrdených udalostiach. Goldbach to označuje za nesmiernu bezočivosť, pretože všetky správy, ktoré odoslal, sú, bez výnimky, autentické.

V Bratislave vládne absolútny pokoj, no vo vedúcich slovenských kruhoch treba konštatovať veľkú nervozitu. Slováci očakávajú, že im Nemci pomôžu, a preto sa priebežne obracajú na dostupné nemecké miesta v Bratislave s otázkami, čo sa teraz bude alebo sa má diať. Podľa počutia slovenská vláda zasadá naďalej. Na 19.00 h bolo naplánované z tejto strany úradné vyhlásenie, ktoré však doteraz ešte nevyšlo. O 21.00 h má slovenský minister v rozhlase podať správu o berlínskych rokovaníach.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau z poverenia podpís. Ristau SS Hstuf.

Dokument 11

Ďalekopis príslušníka viedenskej SD Ristaua z 23. marca 1939 Pohotovostnému veliteľstvu 6 Brno o odpovedi maďarského ministra zahraničných vecí na slovenskú protestnú nótu proti príchodu maďarských oddielov na Slovensko.

Ďalekopis – kontrolná páska č. 2228

89 V origináli Velke Krksawy (?Krškany).

Podané: 23. marca 1939.

Čas: 21.25 cez: Haw.

SD Donau č. 2228 23. 3. 39. 21.25 HAW.

Pohotovostnému veliteľstvu 6 do rúk SS-Staf. Stahleckera,
Brno. Súrne okamžite predložiť.

Vec: Slovensko.

O 20.45 h podáva Schepky nasledovné oznámenie úradného charakteru, ktoré mu došlo z Budapešti.

Slovenská vláda vo štvrtok 23. 3. 39 adresovala maďarskej vláde v Budapešti protestnú nótu kvôli údajnému príchodu maďarských oddielov na Slovensko. Vo svojej odpovedi na túto nótu maďarský minister zahraničných vecí gróf Csáky⁹⁰ čo najdôraznejšie konštatuje, že východná hranica Slovenska nebola nikdy presne určená, a asi preto došlo ku konfliktom medzi slovenskými a maďarskými oddielmi. Gróf Csáky⁹¹ však vo svojej odpovedi ďalej označuje, že správy, rozširované zahraničnými agentúrami, že maďarské oddiely vraj vpochovali na Slovensko s nemeckým súhlasom, treba čo najodhodlanejšie dementovať.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau z poverenia podpís. Ristau SS Hstuf.

Dokument 12

Ďalekopis príslušníka viedenskej SD Ristaua z 23. marca 1939 náčelníkovi viedenskej SD Stahleckerovi do Brna, v ktorom ho informuje, že okrem prvej správy náčelníkovi Bezpečnostnej polície do Berlína neposlali žiadne ďalšie hlásenie.

+ Od SD Donau Brnu 23. 3. 39.20.20 HAW

Staf. Stahleckerovi, Brno.

Žiada sa o vzatie na vedomie, že okrem prvej správy náčelníkovi Bezpečnostnej polície sa odiaľto do Berlína neodoslalo žiadne ďalšie hlásenie.

podpís. Ristau SS Hstuf.

Dokument 13

Ďalekopis náčelníka viedenskej SD Stahleckera z 23. marca 1939 z Brna centrále SD vo Viedni, v ktorom nariaďuje okamžite poselať z Viedne všetky ďalekopisy o slovensko-maďarskom konflikte do Berlína a náčelníkovi Bezpečnostnej polície do Prahy.

Prijaté: 23. marca 1939 21.50 h

od: Brno cez: Haw.

Č. 2231

++ Brno – č. 255 23. 3. 39 21.50 – KL. -

SD OA Donau – do rúk S[S] Hstuf. Ristaua.-

– Žiadam, aby sa z Viedne okamžite poslali všetky ďalekopisy o slov.-maďarskej otázke do Berlína a náčelníkovi Bezpečnostnej polície do Prahy. Stubaf. Polte je na ceste do Viedne.

90 V origináli CZAKI.

91 V origináli CZAKY.

– podpis. Dr. Stahlecker.++⁹²

Dokument 14

**Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 24. marca 1939
náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť o udalostiach z predchádzajúceho dňa
na slovensko-maďarskej hranici.**

Odoslané:

24. 3. 39 15.45

Hl. úradu SD

Č. 2250

II Ďalekopis Viedeň, 24. 3. 39

Pt/Sf.

Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť

Berlín.

Vec: Situácia na Slovensku.

Z Bratislavy sa podáva o 12.00 h nasledovné hlásenie:

Pri včerajších incidentoch na maďarsko-slovenskej hranici boli zostrelené 2 slovenské a jedno maďarské lietadlo⁹³. O iných stratách sa ešte nič nevie. Senicu na východnom⁹⁴ Slovensku Maďari opäť opustili. Na hranici i na celom Slovensku vládne pokoj.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau

z poverenia

Vedúci Hlavného oddelenia II

podpis. Polte (podpis) 24/3.⁹⁵

92 Plniac Stahleckerov príkaz poslal F. Polte náčelníkovi Bezpečnostnej polície R. Heydrichovi do Prahy ešte večer 23. marca 1939 vybrané časti zo správ, ktoré zhromaždila viedenská SD o slovensko-maďarskom konflikte (Ďalekopis – kontrolná páska č. 2233. Podané: 23. marca 1939. Čas: 23.45 cez Haw.). Pozri dokumenty 1, 5, 8, 10, 11. Okrem vybraných častí z uvedených dokumentov obsahoval ďalekopis i správu z Budapešti, hlásenú do Viedne o 20.50 h. „(...) Meldung 20 Uhr 50 aus Budapest von verlaesslichster Seite die ueber ausgezeichnete Verbindungen zum ungarischen Aussenamt verfuegt: Anleasslich der ungarischen Besetzung der Karpathen – Ukraine haben die Rumaenen den Versuch gemacht, den oestlichsten Zipfel der Karpathen – Ukraine, oestlich von Marmaros Sziget, durch den die direkte Bahnlinie von Marmaros Sziget ueber Jasina nach Stanislaw in Galizien verlaeuft, zu besetzen, um sich auf diese Weise eine direkte Bahnverbindung nach Polen zu sichern. Bei diesen Bestreben haette die Rumaenen die weitestgehende Unterstuetzung seitens Polen gefunden. Auf die ersten Meldungen ueber diese rumaenischen Absichten seien sofort ungarische Truppen in Gewaltmaerschen in das strittige Gebiet entsendet worden, und es sei ihnen tatsaechlich gelungen, den Rumaenen zuvorzukommen. Als Ergebnis dieses Rumaenisch-polnischen Versuches ist nunmehr eine sehr starke Verstimmung gegen Polen im ungarischen Aussenministerium festzustellen. Man hat dort seiner tiefen Empoerung ueber das polnische Vorgehen Ausdruck gegeben. In den gleichen Kreisen wird mit Erbitterung festgestellt, dass angebliche[n] deutsche[n] Zusagen mit Bezug auf die Befriedigung ungarischer Revisionsansprueche an Rumaenien durch den Abschluss des deutsch-rumaenischen Wirtschaftsvertrages am heutigen Abend ein Ende gesetzt wurde. Der SD Fuehrer des SS OA Donau. I. V. Der Leiter der Hauptabteilung II. Gez. Polte SS-Stubaf.“

93 Už prvý deň konfliktu malo slovenské letectvo dvoch mŕtvych a jedného zraneného pilota, dve zničené, štyri poškodené stíhacie lietadlá B-534. Okrem toho boli poškodené najmenej dva Letovy Š-328 (pozorovacie lietadlo a ľahký bombardér). RAJNINEC, ref. 3, s. 19-31; ŠUMICHRASŤ, P.: Avia B-34..., ref. 3., s. 105-107; Tentiež: Letovy Š-328..., ref. 3., s. 67. Maďari oficiálne nepriznali žiadne straty.

94 Korektor doplnil „Ost-“.

95 Dátum dopísaný rukou.

Dokument 15**Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 24. marca 1939 o zasadnutí slovenskej vlády.**

Bleskový ďalekopis⁹⁷

O 18.50 došlo z Bratislavy nasledovné hlásenie:

1. hlásenie sa potvrdzuje; ministerská rada v Bratislave neprestajne zasadá za účasti nemeckých dôstojníkov. Hľadajú sa možnosti, ako urovnať konflikt bez účasti Ríše. Slovenská vláda sa pokúša prostredníctvom generálneho konzula⁹⁸ vymôcť od Ríše opätovné vydanie zbraní, nachádzajúcich sa na okupovanom slovenskom území.⁹⁹ K bombovému útoku o 17.45 h sa dopĺňa, že išlo o 9 – 10 bômb. Boli 4 mŕtví a 10 ranených.¹⁰⁰ Okrem toho sa potvrdzuje, že pri včerajšom útoku na Užhorod boli nasadené talianske tanky¹⁰¹.

- 1.) Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť
- 2.) Pohotovostnému veliteľstvu¹⁰² Brno, Standartenführerovi Stahleckerovi
- 3.) Gruppenführerovi Heydrichovi cez Pohotovostnú skupinu Praha.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau

podpís. Polte (podpis) 24./3.¹⁰³ SS-Sturmbannführer

Dokument 16**Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 24. marca 1939 o bombardovaní Spišskej Novej Vsi.**

Bleskový ďalekopis¹⁰⁴

- 1.) Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť,

Berlín.

96 Správu poslal F. Polte 24. 3. o 16.40 h ako ďalekopis č. 2251 taktiež na Pohotovostnú skupinu Brno, SS-Standartenführerovi Stahleckerovi.

97 V origináli Blitz FS. Pečiatky v hornej časti dokumentu: Podané 24. marca 1939, 19.15 h cez Ho. Ďalekopis (v origináli skratka F.S.) č. 2264.

98 Ernst von Druffel (1887 – 1961), od marca 1939 generálny konzul, od apríla 1939 správca nemeckého vyslanectva v Bratislave. V júli 1939 ho nahradil prvý nemecký vyslanec na Slovensku Hans Bernard.

99 Okupovaným územím sa myslí územie na západe Slovenska – budúca ochranná zóna (tiež prilahlé miesta), ktorej existenciu legalizovala už ochranná zmluva medzi Nemeckom a Slovenskom z 23. marca 1939.

100 Bombardovanie a ostreľovanie letiska v Spišskej Novej Vsi maďarským letectvom bolo odvetou za činnosť slovenského letectva. Podľa J. Petrika 10 maďarských bombardérov Junkers, Ju 86 K-2 spolu so stíhacím sprievodom dosiahli Spišskú Novú Ves o 16. 45 h. Na cieľ zhodili spolu 900 kusov 10-až 50-kilových bômb, z toho 640 zápalných, s celkovou hmotnosťou 7, 2 tony. Zasiahnuté však boli aj iné objekty, aj obytné štvrte. Nálet si vyžiadal 13 mŕtvych – štyria vojaci, jeden dôstojník a 8 civilov (z toho traja civily zomreli po prevoze do nemocnice na následky zranení). Okrem iného poškodené boli tiež dve Avie B-534, jeden Letov Š-328, tri Aero Ap-32 a jediná Avia B-71. PETRÍK, J.: Spišská tragédia. Matica slovenská 1999, s. 36-43. Podľa telefonického hlásenia škpt. Justína Ďuranu z 25. 3. 1939 Maďari previedli dva bombardovacie útoky a 1 útok z guľometov. Použitie boli 20, 50, 100 a 200 kg bomby. ŠUMICHRASŤ, BAKA, ref. 1., s. 88.

101 Ide asi o chybu, keďže Užhorod patrilo Maďarsku už v roku 1938. Pozri poznámku 31.

102 V origináli skratka EK (Einsatzkommando).

103 Dátum dopísaný rukou.

104 Pečiatky v hornej časti dokumentu: Podané 24. marca 1939, 20.10 h cez Ho. Ďalekopis č. 2268.

- 2.) Pohotovostnej skupine Brno
SS-Standartenführerovi Dr. Stahleckerovi,
Brno.
- 3.) Pohotovostnej skupine Praha
pre SS-Gruppenführera Heydricha,
Praha.¹⁰⁵

O 19.55 h sa teraz z Bratislavy podáva nasledovné poloúradné hlásenie na potvrdenie predchádzajúceho:

Dnes napoludnie okolo 16.30 h preletelo 7 trojmotorových lietadiel vo veľmi veľkej výške železničný uzol Spišská Nová Ves¹⁰⁶ a zhodili viaceré bomby. Jedna padla na miesto a spôsobila značnú škodu. Hangáre a letisko úplne zhoreli. Predbežne sa zistilo 6 mŕtvych a 16 ranených. Ďalšie obete sa ešte oslobodzujú z trosiek. Za súmraku nasledoval 2. nálet maďarských lietadiel, ktoré znova bombardovali mesto, v ktorom býva veľký počet Nemcov, a pri tom sa opäť zistilo 6 mŕtvych.¹⁰⁷

Okrem toho sa hlási, že zasadnutie ministerskej rady pokračuje ďalej a prebieha vo veľmi podráždenom duchu. Podrobnosti neznáme.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia (Polte) SS-Sturmbannführer.

Dokument 17

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 24. marca 1939 o úradných správach od slovenského ministerstva obrany a slovenskej tlačovej kancelárie týkajúcich sa slovensko-maďarského konfliktu.

Ďalekopis.

1. Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť,
Berlín.
2. Náčelníkovi Bezpečnostnej polície,
SS-Gruppenführerovi Heydrichovi,
Berlín.
3. Pohotovostnej skupine Brno,
do rúk SS-Standartenführera Dr. Stahleckera,
Brno.

[...]¹⁰⁸

1.) Ministerstvo obrany vydalo o 12.00 h nasledovnú úradnú správu.

„Pod tlakom našich jednotiek Maďari pomaly ustupujú. Naše vojenské letectvo vyvíja ču-
lú činnosť a zaznamená významné úspechy. Maďari kladú najintenzívnejší odpor.“¹⁰⁹

¹⁰⁵ Neskôr sa náčelníkovi Bezpečnostnej polície SS-Gruppenführerovi Heydrichovi začali posielat správy do Berlína, pretože viedenskej SD bolo oznámené, že už nie je v Prahe, ale opäť v Berlíne (ďalekopis č. 2274, odoslaný F. Poltem 24. marca 1939 /podané o 23.30 h/ Pohotovostnej skupine Brno, do rúk Stahleckera).

¹⁰⁶ V origináli Zipsen Neudorf.

¹⁰⁷ V dokumente je viacero nesprávnych údajov. Bližšie pozri poznámku č. 100, druhý nálet sa v doterajšej historickej spisbe ani v memoároch nikde nespomína, takže ho možno s najväčšou pravdepodobnosťou vylúčiť.

¹⁰⁸ Dopísaná nečitateľná poznámka.

¹⁰⁹ Text dal do úvodzoviek korektor správy. Ide o propagandistickú informáciu. V skutočnosti útok slovenských jednotiek priniesol len malé korektúry Maďarmi obsadenej línie. Bližšie pozri KATREBA, ref. 2, 1.časť, s. 105-109.

2.) O¹¹⁰ prvých okamihoch útoku maďarských oddielov teraz oznamuje Slovenská tlačová kancelária nasledovné:

„¹¹¹V noci na 23. 3. 1939 sa riadne maďarské oddiely priblížili s bielou zástavou k našim hraničným strážam, ktoré potom prepadli. Slovenský vyjednávatel protestoval proti týmto zákerným postupom a od maďarského veliteľa, podplukovníka Szasza, obdržal nasledovnú písomnú odpoveď: So súhlasom nemeckého štátu posunú maďarské oddiely štátnu hranicu na slovenskom území až po západnú časť obce Príslop.¹¹² Vyzývam hraničného veliteľa, aby sa bez odporu stiahol¹¹³ až po túto líniu a zložil zbrane. V opačnom prípade začnú maďarskí honvédi bezodkladne útočiť, aby dosiahli naznačenú líniu. Maďarské oddiely zostanú na tejto línii a nebudú bojovať. Maďari chcú so slovenským národom aj naďalej spolunažívať ako bratský národ. Rokovania odmietame a taktiež nevyčkáme ani na pokyny, ktoré by veliteľ rád obdržal z vyšších miest.“

Veľké Berezné,¹¹⁴ 23. marca 1939, 17.00 h,
podpísaný Vitéz.“

[...]¹¹⁵

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia (Polte) 24./3.¹¹⁶ SS-Stubaf.

Dokument 18

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 24. marca 1939 o správe od Karola Murgaša týkajúcej sa nálady v slovenskej armáde a Hlinkovej garde.

Bleskový ďalekopis.¹¹⁷

1. Náčelníkovi Bezpečnostnej polície, Berlín, SS-Gruf. Heydrichovi,
2. Pohotovostnej skupine Brno, SS-Staf. Stahleckerovi
3. Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť.

O 21.50 ~~podáva Steiner~~ z Bratislavy nasledovné hlásenie.¹¹⁸ Náčelník štábu¹¹⁹ Murgaš telefonoval Hlavnému veliteľstvu Hlinkovej gardy o 20.38 h z Prešova a oznámil nasledovné:¹²⁰

„¹²¹Hlinkova garda nadviazala kontakt s armádou. Situácia je pre nás v Michalovciach lepšia. Všetky správy o postupovaní Maďarov a o demoralizácii našich oddielov v tejto oblasti sú mylné. Nálada medzi vojakmi a gardistami je vynikajúca. Teraz neprestajne prichádzajú posily a vyzbrojení vojaci bojaschopných jednotiek. Situácia sa ~~od 24.00 h~~ na tomto úseku zmenila v náš prospech.“

podpísaný Murgaš.

110 Predložku „über“ doplnil korektor.

111 Úvodzovky doplnil korektor.

112 V origináli Prillop.

113 Predponu „zurück-“ doplnil korektor. Pôvodne mal neurčitok predponu „durch-“ (v origináli „durchzuziehen“).

114 V origináli Velke-Berezny.

115 Dopísaná nečitateľná poznámka.

116 Dátum je dopísaný.

117 Pečiatky v hornej časti dokumentu: Podané 24. marca 1939, [...] h cez Ho. Ďalekopis (v origináli F.S.) č. 2273.

118 Korektor dal vetu do pasívu: „21 Uhr 50 wird aus Pressburg folgende Meldung durchgegeben.“

119 „Stabschef“ doplnil korektor.

120 Poslednú časť vety doplnil korektor: „(...) und gab Folgendes durch.“

121 Úvodzovky doplnil korektor.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia (Polte) SS-Stubaf.

Dokument 19

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 24. marca 1939 o správe od člena Nemeckej strany, v ktorej informuje o situácii po maďarskom útoku na Spišskú Novú Ves.

Ďalekopis.

1. Náčelníkovi Bezpečnostnej polície, Berlín, SS-Gruf. Heydrichovi,
2. Pohotovostnej skupine Brno, SS-Staf. Stahleckerovi,
3. Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť.¹²²

Nemecká strana¹²³ v Bratislave vyslala jedného zástupcu do Spišskej Novej Vsi (Kasparrek). Tento okolo 22.00 h telefonicky zo Spišskej Novej Vsi podal nasledovné:

Správy však nie sú preverené.

Pri leteckých útokoch bolo 16 lietadiel talianskeho pôvodu¹²⁴. Bolo 6 mŕtvych civilistov, väčšinou Slováci, a jeden maďarský roľník. 6 mŕtvych vojakov, 16 ranených. Pretože sa mnohé z bômb roztrhli, nie je ich počet úplný. Zhodilo sa 50 veľkých bômb a okrem toho veľký počet 2 kg bômb. 5 veľkých bômb neexplodovalo. Strážia ich HG¹²⁵ a FS.¹²⁶ Pôvod týchto bômb ešte nie je známy.¹²⁷ Pri Michalovciach sa zúčastnilo vzdušného súboja 17 lietadiel¹²⁸. Zostrelené boli 4 maďarské a 2 slovenské. 4 slovenské núdzovo pristáli, 2 ďalšie slovenské sú nezvestné. Medzi mŕtvymi v Michalovciach sú 2 poručíci a viacerí vojaci.¹²⁹

Okrem toho sa oznamuje, že Karmasin¹³⁰ odcestoval do Viedne kvôli Spišskej Novej Vsi, ktorá, ako je známe, má veľa Nemcov.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia (Polte) 24./3.¹³¹ SS-Stubaf.

122 Na ľavom okraji dokumentu dopísané: 23.00 Steiner.

123 Deutsche Partei, vznikla v októbri 1938 ako jediná povolená strana karpatských Nemcov na Slovensku.

124 Nešlo o lietadlá talianskeho, ale nemeckého pôvodu, konkrétne o 10 maďarských bombardérov Junkers, Ju 86 K-2 spolu so stíhacím sprievodom. Bližšie pozri poznámku č. 100.

125 Hlinkova garda.

126 Freiwillige Schutzstaffel.

127 V texte je viacero nepresných údajov, porovnaj s poznámkou č. 100.

128 Vzdušného súboja sa zúčastnilo 13 lietadiel, z toho 9 maďarských stíhacích Fiatov CR.32, 3 stíhacie Avie B-534, 1 Letov Š 328, ďalšie dva Letovy z nebezpečného pásma včas unikli. Pozri napr. ŠUMICHRAST, P.: Avia B-34..., ref. 3, s. 109.

129 V priebehu dňa zahynuli traja slovenskí piloti (z toho dvaja dôstojníci – poručíci let.) a jeden padol do zajatia. Zničených, resp. poškodených bolo sedem slovenských lietadiel typu Avia B-534 a jedno typu Letov Š-328. Dve ďalšie B-534, jeden Letov Š-328, tri Aero Ap-32 a jediná Avia B-71 boli poškodené na zemi palubnými zbraňami (resp. črepinami bômb) pri bombardovaní letiska v Spišskej Novej Vsi. Maďarské letectvo vyšlo z konfliktu údajne bez strát zavinených nepriateľom, slovenské pramene však hovoria o strate 4 až 5 lietadiel na maďarskej strane. ŠUMICHRAST, BAKA, ref. 2., s. 90-91.

130 Franz Karmasin (1901 – 1970), poslanec Snemu Slovenskej republiky za Deutsche Partei, štátny tajomník pre záležitosti nemeckej národnostnej skupiny na Slovensku, predseda Deutsche Partei, od konca marca 1940 doživotný vodca nemeckej národnej skupiny na Slovensku.

131 Dátum je dopísaný.

Dokument 20**Záznam vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 25. marca 1939 o situácii na východných hraniciach.**II
Pt./Sf.Viedeň, 25. 3. 39¹³²Spisový záznam.¹³³Vec: Situácia na Slovensku.

Nasledovnú správu podal Karbus telefonicky z Michaloviec o 10.30 h do Bratislavy,¹³⁴ ~~sem ju odoslal Steiner telefonicky o 11.40 h:~~

Maďarmi sú okupované nasledovné obce: Sobrance, Pavlovce nad Uhom, Medina¹³⁵, Čierne Pole,¹³⁶ Stakčín; to je približne 25 – 30 km za hranicou stanovenou Viedenskou arbitrážou.

Slováci držia líniu Rebrín¹³⁷, Palín, Blatná Polianka,¹³⁸ Závadka.¹³⁹

Z kóty 443 pri Košotoviciach¹⁴⁰ Maďari včera večer ostreľovali delostrelectvom dedinu Kolonica.¹⁴¹ Na ceste pri Malých Kapušanoch¹⁴² sa nepodarilo zachrániť 18 ťažko zranených Slovákov¹⁴³.

Maďarskú propagandu kolosálne podporujú Židia. Židia rozširujú všetky správy, ktoré sú vhodné na vytváranie paniky.

Maďari odvliekajú všetkých vládnych komisárov (starostov) a o. i. zabili vedúceho pošty v Sobranciach¹⁴⁴. Maďari postupujú proti Slovákom s najväčšou brutalitou. Včera zhodili talianske lietadlá¹⁴⁵ bomby nielen na samotnú Spišskú Novú Ves, ale aj na gumárenskú fabriku, nachádzajúcu sa v blízkosti. [...]¹⁴⁶

SS-Sturmbannführer SD-Donau
v poverení (Polte) SS-Stubaf.

132 Pečiatky v hornej časti dokumentu: Ďalekopis č. 2300. Podané 25. marca 1939, 15.10 h cez Haw. Podané 25. marca 1939, 14.15 h cez Haw. Podané 25. marca 1939, 13.45 h cez Haw.

133 Na ľavom okraji dokumentu dopísané: náčelníkovi Sipo (skratka pre Sicherheitspolizei – Bezpečnostná polícia), Hlavnému úradu SD, Brnu.

134 Slovosled zmenil korektor.

135 Takáto obec na Slovensku neexistuje.

136 V origináli Cerne-Pole.

137 Dnes súčasť obce Zemplínska Široká.

138 V origináli Blatna-Polanka.

139 V origináli Zavatka.

140 V origináli Kosotovice. Takáto obec na Slovensku neexistuje.

141 V origináli Koloniza.

142 V origináli Kiskajdos, správne Kiskapos – Malé Kapušany

143 Ide o chybný údaj, také straty na jednom mieste slovenská strana nemala.

144 Túto udalosť zatiaľ nie je možné verifikovať.

145 V skutočnosti lietadlá nemeckej výroby Junkers, Ju 86 K-2.

146 Dopísané nečitateľné poznámky.

Dokument 21

Záznam vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 25. marca 1939 o strategických cieľoch maďarského postupu na slovenskom území.

II
Pt./Sf.

Viedeň, 25. 3. 39¹⁴⁷

Spisový záznam.¹⁴⁸

Vec: Situácia na Slovensku.

Steiner oznamuje z Bratislavy o 12.45 h nasledovné:

Prenikanie Maďarov po ceste od Užhorodu na Michalovce, okupácia dedín pri¹⁴⁹ Sobrančiach, ďalej severné prenikanie cez Ulič na Stakčín¹⁵⁰ má za cieľ obchvátiť Vihorlatské vrchy (1074 m), Sninský Kameň¹⁵¹ (1007 m) a Čiernu Horu (823 m), oporný bod vynikajúco vybudovaný svojho času Čechmi, ktorý ovláda údolie rieky Uh až po Užhorod.

Vlastníctvo Vihorlatských vrchov otvára možnosť privlastniť si údolie rieky Cirocha. Humenné je vybudovaným letiskom. Pri Vihorlatských vrchoch je strelnica Čechov s¹⁵² delami +¹⁵³ muničným skladom.

SD-Donau
z poverenia (Polte) SS-Sturmbannführer [...] ¹⁵⁴

Dokument 22

Záznam vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 25. marca 1939 o príčinách začínajúcej protinemeckej nálady na Slovensku.

II
Pt./Sf.

Viedeň, 25. 3. 39¹⁵⁵

Spisový záznam.¹⁵⁶

Vec: Situácia na Slovensku.

Telefonický hovor Goldbacha 25. 3. 39 o 11.40 h.

Goldbach dnes dopoludnia navštívil Ďurčanského a Tisu. Ď.¹⁵⁷ je veľmi stiesnený a nápadne odmeraný. Tiso je naproti tomu mimoriadne ochotný a preukazuje veľkorysé pochopenie pre zvláštnu pozíciu Ríše vzhľadom na Os. Tiso sa zamýšľal, či by sa ako odpoveď na maďarské výzvy nemalo teraz i zo slovenskej strany odvolať uznanie hranice a robiť revizi-

147 Pečiatky v hornej časti dokumentu: Ďalekopis č. 2301. Podané 25. marca 1939, 15.15 h cez Haw. Podané 25. marca 1939, 14.20 h cez Haw. Podané 25. marca 1939, 13.40 h cez Haw.

148 Na ľavom okraji dokumentu dopísané: FS (Fernschreiben – ďalekopis) 1.)Náčelníkovi Sipo. 2.)Hlavnému úradu SD. 3.)Brnu.

149 Predložku „bei“ doplnil korektor.

150 V origináli Stakzyn.

151 V origináli Shninsky-Kamen.

152 Predložku „mit“ doplnil korektor.

153 Znamienko doplnil korektor.

154 Dopísané nečitateľné poznámky.

155 Pečiatky v hornej časti dokumentu: Ďalekopis č. 2299. Podané 25. marca 1939, 15.20 h cez Haw. Podané 25. marca 1939, 14.30 h cez Haw. Podané 25. marca 1939, 13.50 h cez Haw.

156 Na ľavom okraji dokumentu dopísané rukou: 3.) F.S. Brnu. Bleskový ďalekopis 1.)Náčelníkovi Sipo, Berlín. 2.) Hlavnému úradu SD.

157 Ferdinand Ďurčanský.

onistickú propagandu. Goldbach ho od toho odradil. Goldbach skôr odporučil, ak by sa už chcelo niečo podniknúť, z Bratislavy viesť rozhlasovú propagandu podobnú tej maďarskej, aká sa robí z Viedne na Slovensku.

Správanie sa nemeckých hraničných úradov na slovenskom okupovanom území je ~~v mnohom nevysvetliteľné~~.¹⁵⁸ Na Myjave¹⁵⁹ sa napr. odtransportoval všetok materiál firmami Michler a Kraus do Ríše. Pričom však nejde o vojenský materiál. V Malackách boli slovenskí vojaci nielen odzbrojení, ale vzali sa im aj opasky a blúzy.

Nemecký dôstojník priradený predsedovi vlády je rakúsky major, ktorý je podľa Goldbachovho názoru pre toto miesto absolútne nevhodný, ~~poddajný chlapík~~ s typickými oficer-skými maniermi.

Nemecký generálny konzul¹⁶⁰ bol dnes u Ďurčanského a z poverenia Berlína mu oznámil, že Ď.¹⁶¹ má okamžite rokovať s Maďarmi, a síce, že sa má pri rokovaní pokladať za budúcu hranicu línia, ktorá je teraz obsadená vojenskými oddielmi. Na slovenskej strane sa to, prirodzene, považuje za neslýchanú bezočivosť, pretože Maďari sú útočníkmi, hoci hranice, ktoré boli už vtedy určené, sú garantované i Nemeckom. Mimo chodom, narušila sa nielen karpato-ukrajinsko-slovenská hranica, ale i stará maďarsko-slovenská hranica, ktorá už bola garantovaná Viedenskou arbitrážou.

Slovenská vláda sa okrem toho priamo skontaktovala so Zahraničným úradom, predovšetkým preto, aby si vyžiadala stanovisko k maďarskému tvrdeniu, že okupácia nasledovala po predchádzajúcom súhlase ríšskej vlády.

Kepler¹⁶² k tomuto striktnie prehlásil, že na tom nie je nič pravdivé.

V posádke boli teraz zistení, podľa stanoviska slovenskej vlády, i talianski vojaci, nielen taliansky vojenský materiál. Maďari, mimo chodom, označujú Slovákov za agresorov.

Na základe tohto celého vývoja nálada na Slovensku vo vzťahu k Nemecku pomaly, ale isto, klesá.

SD-Donau
z poverenia (Polte) SS-Sturmbannführer

Dokument 23

Záznam vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 25. marca 1939 o maďarských bombardovacích útokoch v predchádzajúcom dni.

II

Viedeň, 25. 3. 39

Pt./Sf.

Spisový záznam.

Vec: Situácia na Slovensku.

Steiner hlási o 14.30 h z Bratislavy:

O včerajších akciách sa oznamujú ešte nasledovné jednotlivosti:

V Spišskej Novej Vsi sa zhodilo 70 bômb, z toho 68 explodovalo.¹⁶³ Osobný autobus čes-

158 Korektúra je nečitateľná.

159 V origináli Miava.

160 Ernst von Druffel.

161 Ferdinand Ďurčanský.

162 Wilhelm Kepler (1882 – 1960), hospodársky poradca, štátny tajomník pre mimoriadne využitie na Zahraničnom úrade.

163 Ide o nepresný údaj. Bližšie pozri poznámku č. 100.

ko-slovenskej pošty, ktorý sa nachádzal na ceste z [...] ¹⁶⁴ na Spiš, bol bombardovaný 17-timi bombami. Jedna dopadla v značnej blízkosti. Pasažieri sa dokázali dostať do bezpečia. V Hute boli v dôsledku bombardovania zničené všetky okná.

(Polte) SS-Sturmbannführer

Dokument 24

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 25. marca 1939, v ktorom informuje, že 27. marca 1939 zasadne v Budapešti slovensko-maďarská komisia pre určenie hraníc.

Odoslané:

25. marca 1939 Hl. úradu SD 16.30
Brnu 16.35
Náčelníkovi Sipo 15.30
cez Haw. ¹⁶⁵

Č. 2308.

II Ďalekopis Viedeň, 25. 3. 39

Pt./Sf.

- 1) Náčelníkovi Sipo, Berlín
- 2) Veliteľovi SD Hlavného úradu pre bezpečnosť, Berlín
- 3) Brnu

Vec: Situácia na Slovensku.

O 14.30 h sa z Bratislavy hlási:

V pondelok 27. 3. 39 sa v Budapešti zide komisia pre určenie hraníc. Zo slovenskej strany sa zúčastnia:

Generál Viest, ¹⁶⁶ poslanec Haššík, ¹⁶⁷ pán Granatier ¹⁶⁸, Dr. Zvrškovec ¹⁶⁹, bývalý štátny sekretár na pražskom ministerstve zahraničných vecí. ¹⁷⁰

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia

Vedúci Hlavného oddelenia II

podpís. Polte (podpis) 25.III. ¹⁷¹ SS-Sturmbannführer

Dokument 25

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 25. marca 1939 náčelníkovi SD pre vyššiu oblasť SS Donau F. W. Stahleckerovi o iniciatíve J. Bűrckela v otázke slovensko-maďarského konfliktu.

¹⁶⁴ Korektúra nie je čitateľná.

¹⁶⁵ Vedľa vľavo sú adresáti opakovane dopísaní.

¹⁶⁶ Rudolf Viest (1890 – 1945), div. generál československej a po 14. marci slovenskej armády, 17. mája gen I.tr., v septembri emigroval a zapojil sa do zahraničného odboja.

¹⁶⁷ V origináli Hašík.

¹⁶⁸ V origináli Grantier.

¹⁶⁹ M. J. Zvrškovec bol v tom čase štátnym tajomníkom ministerstva zahraničných vecí.

¹⁷⁰ Podľa protokolu slovensko-maďarskej komisie zo 4. apríla boli jej členmi za slovenskú stranu aj Š. Janšák, I. Milecz, M. Turzák. A. Granatier sa tu nenachádza, podľa iného dokumentu však mal byť členom delegácie. DEÁK, L.: *Viedenská arbitráž 2. november 1938. Dokumenty III. (3. november – 4. apríl 1939)*. Martin : Matica slovenská 2005, s. 373, 383.

¹⁷¹ Dátum je dopísaný.

Odoslané:

25. III. 39 20.10

Brnu cez [...]

Č. 2312

II

Ďalekopis

Viedeň, 25. 3. 39

Pt./Sf.

Pohotovostnému veliteľstvu Brno

SS-Standartenführerovi Dr. Stahleckerovi

Brno.

Župný vedúci Bürckel¹⁷² nie je vo Viedni, ale v Sonthofene. Vráti sa až zajtra predpoludním. Práve som bol u prezidenta Bartha a veľmi dlho som sa s ním bavil o všetkých problémoch. O poverení pre Bürckela v terajšej záležitosti s niekým rokovať sa tam vôbec nič nevie. Pravdepodobne ide o omyl.

Zo slovenskej strany sa včera len pokúsili nasadiť Bürckela kvôli uvoľneniu zbraní na slovenskom okupovanom území, zhabaných nemeckou stranou. Za týmto účelom bol včera vo Viedni Dr. Kirschbaum¹⁷³ a rokoval s prezidentom Barthom. Župného vedúceho Bürckela o týchto rokovaníach oboznámili a ten chcel telefonicky informovať vodcu¹⁷⁴ v priaznivo naklonenom duchu. Avšak vodca ešte nebol späť z Memelu.

Neskôr potom telefonoval prezident Barth, v poverení od Bürckela, na Zahraničný úrad, kde sa podľa Barthovho opisovania správali veľmi zvláštne; údajne nechceli o veci nič vedieť, príp. celú vec považovali za prehnajú.

O rozhodnutí o samotnom uvoľnení zbraní sa doteraz nič nevie. Pravdepodobne k tomu už ani nedôjde.

Ako už sem bolo¹⁷⁵ z Bratislavy hlásené, v pondelok sa začnú v Budapešti maďarsko-slovenské rokovania. Ako sa už oznámilo, zo strany Zahraničného úradu sa na Slovákov prostredníctvom nemeckého generálneho konzula¹⁷⁶ vyvíjal nátlak, aby sa s Maďarmi dohodli. I župný vedúci Bürckel bol požiadaný, rovnako ako Dr. Hammerschmidt, aby v tomto zmysle vplývali na Slovákov.

Podľa oznámenia od prezidenta Bartha dal Keppler dokonca telefonicky pokyn Karmasinovi, že nemecká etnická skupina na Slovensku¹⁷⁷ sa musí angažovať absolútne promaďarsky. Ako mi prezident Barth oznámil, Karmasin nato Kepplerovi vyhlásil, že ak to považuje za nevyhnutné ešte aj v podmienkach, akými sú explózie bômb v Spišskej Novej Vsi a dureníe guľometov na hranici, potom áno. V každom prípade je skutočnosťou, že nemecká etnická skupina je prinajmenšom rovnako rozhorčená proti Maďarom ako Slováci.

Ako je známe, FS¹⁷⁸ a Hlinkova garda na východnom Slovensku stoja vedľa seba proti Maďarom.

172 Josef Bürckel (1895 – 1944), od apríla 1938 Ríšsky komisár pre znovuzjednotenie Rakúska s ríšou; od roku 1939 župný vedúci NSDAP vo Viedni; od mája 1939 ríšsky miestodržiteľ vo Viedni.

173 Jozef Kirschbaum (1913 – 2001), veliteľ Akademickej Hlinkovej gardy; od marca 1939 do júla 1940 generálny tajomník Hlinkovej slovenskej ľudovej strany.

174 Rozumej Adolf Hitler.

175 Slovesný tvar „wurde“ doplnil korektor.

176 Ernst von Druffel.

177 Die deutsche Volksgruppe in der Slowakei.

178 Freiwillige Schutzstaffel.

Z Bratislavy sem ďalej neprišli žiadne hlásenia o bojových akciách. Bratislava dokonca hlásila, že vzhľadom na rokovania v pondelok bude vládnuť prímerie.¹⁷⁹

S prezidentom Barthom sa dohodlo na obojstrannom poinformovaní, predovšetkým zajtra po príchode župného vedúceho.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS
Donau
z poverenia
Vedúci Hlavného oddelenia II
podpis. Polte (podpis) 25./3.¹⁸⁰ SS-Sturmbannführer

Dokument 26

Záznam viedenskej SD z 25. marca 1939 o zastavení bojových akcií na Slovensku.

[...]

Viedeň, 25. 3. 1939

19.10 Vec: Služobná poznámka.
Slovensko.

SS-Stbf. Knoll podáva nasledovné:

V noci z 24. na 25. 3. 1939 sa zastavili všetky vojenské akcie. Príčina: diplomatické rokovania.

2. Kvôli bombardovaniu Spišskej Novej Vsi sa nasadila vyšetrovacia komisia.

3. Práve sa z Budapešti hlási, že Maďari oznamujú, že v priebehu posledných bojov zostrelili 8 slovenských bombardovacích lietadiel a z posádky jedného lietadla získali dvoch zajatcov.¹⁸¹

4. Nemecký vyslanec v Budapešti¹⁸² sa pred jedným spoľahlivým človekom Schepkyho vyjadril, že Ríša sa nachádza vo veľmi nepríjemnej situácii, pretože akcia Maďarov nasledovala so súhlasom AA.¹⁸³

5. Dnes večer o 19.30 bude v bratislavskom rozhlase rečniť slovenský minister obrany.¹⁸⁴
[...]¹⁸⁵

Vedúcemu stálej služby

Žiadam o okamžité odovzdanie tejto služobnej poznámky SS-Sturmbannführerovi Polte-mu a súčasne oznámiť, že toto hlásenie sa nepodalo ďalej. Bratislave sa nariadilo, aby príp. ešte odoslala hlásenia, ktoré sa majú podať, pod U 46005, stála služba.

(Ristau)

179 Slovenská strana na nemecký príkaz zastavila boje večer 24. marca. Prímerie platilo oficiálne od 26. marca, k vojenským incidentom na pohraničí však dochádzalo aj naďalej. KATREBA, ref. 2, 2. časť, s. 86-103.

180 Dátum je dopísaný rukou.

181 Do zajatia padol dňa 24. 3. jeden slovenský letec (J. Zachar). 24. 3. bolo zostrelených 7 lietadiel typu Avia B - 534 a jeden Letov Š-328. Pozri poznámky č. 128, 129.

182 Otto von Erdmannsdorf, nemecký vyslanec v Budapešti od mája 1937 do júna 1941.

183 Auswärtiges Amt - Zahraničný úrad.

184 Ferdinand Čatloš, správne minister národnej obrany.

185 Dopísaná nečitateľná poznámka.

Dokument 27

Ďalekopis príslušníka viedenskej SD z 25. marca 1939 náčelníkovi SD pre vyššiu oblasť SS Donau F. W. Stahleckerovi o stúpajúcej protinemeckej nálade na Slovensku.

Ďalekopis – kontrolná páska č. 2323

Podané: 25. marca 1939

Oddeleniu: Pohotovostné veliteľstvo¹⁸⁶

Čas: 22.45 cez EF F:S: Tr.

Viedeň, 25. 3. 1939. Súrne!

Pohotovostnej skupine Morava v Brne,
SS-Standartenführerovi Dr. Stahleckerovi,
Brno.

Vec: Situácia na Slovensku.

O 19.40 h mal slovenský minister národnej obrany Čatloš v bratislavskom rozhlase prejav, v ktorom uviedol, že Hlinkova garda a armáda sa držali znamenite a svoje úlohy splnili. Slovenská armáda nemala príležitosť sa pripraviť, svoju úlohu však splnila. Maďari použili pri obsadzovaní dedín zákerný spôsob. Vztyčili biele zástavy a potom postupovali voči obyvateľom obsadených dedín ozbrojenou silou.

Medzi slovenským obyvateľstvom sa uvažuje, načo prišla nemecká armáda “kvôli ochrane” na Slovensko, keď sa maďarským prechmatom nečinne prizera. Nemecko je na¹⁸⁷ najlepšej ceste stratiť dôveru, ktorú mu slovenský národ odjakživa preukazoval. Pre strácajúcu sa prestíž Nemecka tiež nie je dobré, že sa okupačné oddiely správajú tak, akoby boli v Protektoráte¹⁸⁸ a nie v štáte, ktorý bol slovom vodcu¹⁸⁹ uznaný za samostatný, ktorému sa má poskytnúť ochrana proti vonkajšiemu nepriateľovi. Goldbach žiada, aby sa vo Viedni okamžite podnikli kroky na odvolanie colníkov zo slovenského územia. Nedá sa pochopiť, čo tu majú títo čo hľadať. Títo colníci robia kontrolu urážajúcim spôsobom. Už z čisto psychologických dôvodov by bolo dôležité armádu upozorniť, že medzi Protektorátom a slovenským územím existuje rozdiel.

Ďalej sa vyznamenala garda v Trnave.¹⁹⁰ Podlieha Dr. Barnaymu. Protižidovské opatrenia sa v Trnave neprerušujú.

Pri včerajšom leteckom útoku na otvorené mesto Spišská Nová Ves¹⁹¹ bol zabitý o. i. poručík Kutuk¹⁹² z Pezinka. Medzi mŕtvymi z civilného obyvateľstva sa nachádzajú aj 3 asi 4-ročné deti a jedna žena.¹⁹³ Slovenský rozhlas hovorí o najbrutálnejšom barbarizme. Rečníci v slovenskom rozhlase, ako napr. Čatloš a Murgaš, sa neustále odvolávajú na slová vodcu o ochrane Slovenska.

186 V origináli E.K. (Einsatzkommando).

187 Korektor zmenil predložku „an“ na „auf“.

188 Rozumej Protektorát Čechy a Morava.

189 Rozumej Adolf Hitler.

190 V origináli Thürnau.

191 Cieľom bombardovania bolo letisko v Spišskej Novej Vsi, aj keď bomby nezasiahli len letisko, ale aj blízku tehelňu, kde mal byť sklad munície a Civilnej protiletectkej ochrany. Bomby padli aj na obytné štvrte, čo možno pripísať nešikovnosti maďarských pilotov. PETRÍK, J.: *Spišská tragédia*. Martin : Matica slovenská 1999, s. 36-37.

192 Takéto meno sa v zozname obetí bombardovania nenachádza. Pravdepodobne ide o skomolenie mena jednej z obetí, konkrétne por. Mikuláša Uduta.

193 Najmladšie obeť náletu mali 16 rokov. Medzi obeťami boli aj dve ženy, jedna z nich podľahla zraneniam 30. 3. 1939. Pozri: PETRÍK, J.: *Spišská tragédia*. Martin : Matica slovenská. 1999, s. 41-43.

Maďari obsadili hranicu severne od Košíc.¹⁹⁴

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia (nečitateľný podpis)
SS-Untersturmführer.

Dokument 28

Záznam príslušníka viedenskej SD F. J. Knolla z 27. marca 1939, v ktorom informuje o hlásení od spravodajcu Schepkyho o maďarskej propagande za pričlenenie Slovenska k Maďarsku. V hlásení je výrazné kritické stanovisko voči maďarským snahám.

[...]

Viedeň, 27. 3. 1939.

Vec: Slovenská otázka.

Podľa Schepkyho správ z maďarského zdroja vyplýva z článkov v novinách a časopisoch predkladaných na víkend, že Maďari naďalej rozširujú, bez minimálnych zábran a s brutálnou otvorenosťou, propagandu za pričlenenie Slovenska k Maďarsku. Za používania všetkého mysliteľného materiálu vyhlasujú, že Slovensko samé nie je životaschopné kvôli svojej geografickej polohe a hospodárskym pomerom a svoju budúcnosť musí bezpodmienečne vidieť v spojení sa s maďarským štátom, vo svätoštefanskej korune. Tieto maďarské hlasy v tlači sa vôbec nestarajú o nemecké stanovisko a otvorene proti nemu pracujú vo vnútrozemí, na Slovensku i vo vzdialenejšom zahraničí. Nemeckej autorite toto konanie takzvaného spolkového spojenca zo dňa na deň čoraz viac škodí a už je najvyšší čas, aby sa z nemeckej strany energicky vystúpilo proti tomuto rozpínaniu. Rovnako ako Maďarsko nedbalo na Viedenskú arbitráž z 2. 11., tak sa ani teraz nestará o skutočnosť, že Nemecká ríša vzala Slovensko pod svoju ochranu a garantuje jeho hranice a jeho nezávislosť. Podľa Schepkyho názoru musia teraz konečne nejako svoj hlas pozdvihnúť i karpatskí Nemci pod Karmasino-vým vedením a uplatniť svoje stanovisko. Okrem toho pôsobí veľmi škodlivo, že na rozdiel od maďarskej tlače nemecká tlač o všetkých týchto otázkach Slovenska mlčí.

podpis. (Knoll) SS-Stubaf.

Dokument 29

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 27. marca 1939 o situácii na Slovensku.

Odoslané:

27. III. 39

cez Tr.

Č. 2347

II

Ďalekopis

Viedeň, 27. 3. 39

Pt./Sf.

1) Náčelníkovi Bezpečnostnej polície, Berlín 16.45 15.15 h

2) Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť, Berlín. 16.45 h

¹⁹⁴ V origináli Kaschau.

3) Pohotovostnej skupine Brno, [...] ¹⁹⁵ 15.40 h ¹⁹⁶

Vec: Situácia na Slovensku.

Kvôli slovensko-maďarskej hraničnej komisii, ktorá sa dnes zišla v Budapešti, boje od soboty utíchli. Naši ľudia oznamujú, vychádzajúc z vlastných poznatkov z východného Slovenska, že nálada medzi mládežou a v slovenskej armáde je veľmi dobrá, ak nie dokonca nadšená. V garde ¹⁹⁷ nie je vždy všetko v poriadku. Častejšie sa stáva, že jednotliví gardisti jednoducho odcestujú domov. Staršia generácia sa správa voči postupu Maďarov lahostajne. Hlinkova garda je umiestnená v kasárňach a dostala krátkodobý výcvik, organizovaný Murgašom. Slováci zistili styky Židov a katolíckych kňazov s Maďarskom. Preto sa proti Židom postupuje veľmi prísne. Aj jedného farára preto zatkli. Dodatočne sa zisťuje, že pri maďarskom leteckom útoku na Spišskú Novú Ves sa vraj zničilo okrem celého hangáru i 17 slovenských lietadiel. ¹⁹⁸

Ako reakcia na zahraničnopolitické vzťahy, ktoré protinemeckým silám prirodzene prospievajú, včera v nedeľu opäť rečnil v bratislavskom rozhlase Sidor, ¹⁹⁹ prinajmenšom s pozhovením Macha, a síce ku zahraničným Slovákom. Mach okrem toho formálne stiahol nariadenie, vydané od Hlinkovej gardy (Murgaš), týkajúce sa postupu proti Židom. Garda sa však väčšinou podľa toho neriadi a pokračuje v konfiškovaní.

Zatiaľ čo nemecká tlač mlčí o udalostiach na východnom Slovensku, maďarská tlač sa bez zábran a s úplnou otvorenosťou rozplýva v propagande za pričlenenie celého Slovenska k Maďarsku. Slovensko vraj nemôže existovať samostatne; žiť môže iba v rámci štefánskej ríše. Autorita Nemecka sa týmto a celkovými postupmi z hodiny na hodinu znižuje nielen u Slovákov a Maďarov, ale i na celom juhovýchode.

Ohľadne prisľúbenej autonómie pre Karpatskú Ukrajinu je podľa spoľahlivého hlásenia z Budapešti čoraz zreteľnejšie, že maďarská vláda autonómiu nechce poskytnúť a tlač už pripravuje na toto porušenie slova tým, že vyhlasuje, že Ukrajinci, ktorých Maďari označujú iba za Rusínov, vraj nie sú pre autonómiu dost zrelí.

V dedinách Karpatskej Ukrajiny sa rozdávali výzvy, ktoré sa obracajú proti "hriešnemu ukrajinizmu". Maďari sa teda snažia vyvolať štiepenie na Ukrajincov a Rusínov.

Táto celková situácia predstavuje pre zástancov protinemeckej línie spomedzi Slovákov obrovské povzbudenie a predstaviteľom nemeckej línie mimoriadne sťažuje zastupovať naďalej nemecké stanovisko pred národom a i pred sebou samými. Pronemecké kruhy medzi Slovákami stoja vzhľadom na dvojkoľajnosť nemeckej politiky na východnom Slovensku pred problémom a sú mimoriadne sklamaní.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia Vedúci Hlavného oddelenia II
podpis. Polte (podpis) 27./3. ²⁰⁰ SS-Sturmbannführer

195 Adresát uvedený pod bodom 3 je dopísaný rukou.

196 Časové údaje pri adresátoch sú dopísané rukou.

197 Rozumej Hlinkova garda.

198 Ide o prehnaný údaj, pozri poznámku č. 100.

199 Karol Sidor (1901 – 1953), od decembra 1938 do 14. marca 1939 minister bez portfěje v ústrednej vláde a jej podpredseda, od októbra 1939 do 14. marca 1939 prvý hl. veliteľ HG, 11. 3. – 14. 3. 1939 predseda poslednej autonómnej vlády, 15. 3. – 18. 4. 1939 minister vnútra prvej vlády Slovenského štátu, od apríla 1939 slovenský vyslanec vo Vatikáne, poslanec autonómneho snemu a Snemu SR.

200 Dátum je dopísaný.

Dokument 30

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 28. marca 1939 o správach maďarskej tlače a od slovenského ministerstva národnej obrany, ďalej o vnútropolitckej situácii na Slovensku.

Odoslané:

28. marca 1939	Náčelníkovi Sipo	14.20
	Hl. úradu SD	14.50
	Brnu	15.50

Č. 2374

Ďalekopis.

1. Náčelníkovi Bezpečnostnej polície, SS-Gruf. Heydrichovi,
Berlín.
2. Pohotovostnej skupine Brno,
SS-Staf. Stahleckerovi,
Brno.
3. Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť,
Berlín.

Vec: Slovensko.

Ako už i tlač hlásila, rokovania medzi Slovákmi a Maďarmi začali včera popoludní. O výsledku sa ešte nič nevie.

Maďarská tlač bez zábran pokračuje v požadovaní pripojenia celého Slovenska k Maďarsku. Hlásenia o otázke autonómie pre Karpatskú Ukrajinu, ktoré včera priniesol nemecký rozhlas, pôsobili tu i na Slovensku povzbudivo, pretože sa považujú za signál pre začínajúce kritickejšie stanovisko voči maďarskej politike. Maďarská tlač naďalej prináša o bojoch na východnom Slovensku podrobné opisy s presnými údajmi lokalít, časov, padnutých, zajatých atď. Podľa maďarského opisovania je teda zničených 17 slovenských lietadiel na letisku Spišská Nová Ves a 6 bolo zostrelených.²⁰¹ O maďarských stratách sa nehľási nič. V protiklade k tomuto, a inak tiež k tu predloženým hláseniam, vydalo včera slovenské ministerstvo obrany úradne oznámenie, že pri bombardovaní letiska Spišská Nová Ves sa nezničili žiadne slovenské bombardovacie a stíhacie lietadlá. Nedošlo vraj ani k žiadnemu požiaru. Avšak pri bojoch v okolí Pavloviec nad Uhom boli zostrelené všetky slovenské lietadlá. Maďarské straty sú však rovnako veľké, hoci boli Maďari v trojnásobnej prevahe. [...] ²⁰²

Celkovo vládne na fronte na východnom Slovensku od príméria pokoj, ale Slováci úradne zdôrazňujú, že menšie maďarské jednotky sa napriek tomu pokúsili obsadiť v noci z 26. na 27. 3. 1939 obce Lastovce, Petrikovce a Malčice. Zo slovenskej strany sa vyzdvihuje, že tým bolo prímérie Maďarmi opäť porušené.

Ako už dnes hlásila tlač, povolalo slovenské ministerstvo obrany na vojenské cvičenie päť najmladších ročníkov (1936 až 1932) a ďalej mužstvá odvodných ročníkov 1936, 35, 34 protiletadlového delostrelectva a všetkých pilotov, rádiotelegrafistov, fotografov, vodičov motorových vozidiel pre letectvo.

K vnútropolitckej situácii treba oznámiť, že protinemecké sily sa naďalej pokúšajú využiť pre seba náladu. Hneď po už hlásenom Sidorovom prejave poslanec Gašpar²⁰³ úradne

201 Ide opäť o nepresné údaje. Pozri poznámky 100, 128, 129, 181.

202 Dopísaná nečittaelná poznámka.

203 Tido Jozef Gašpar (1893 – 1972), slovenský spisovateľ, novinár, 1939-1940 vedúci tlačového odboru Predsed-

v rozhlase oznámil, že Sidor svojho času dobrovoľne odstúpil z postu veliteľa Hlinkovej gardy a sám ním poveril Macha. Prechod sa teda uskutočnil v dokonalej zhode a osobný vzťah Sidora k Machovi je vraj vynikajúci. Toto opäť dokazuje absolútnu nespoľahlivosť aj šéfa propagandy Macha, ktorého osobnosť, navyše ako náčelníka Hlinkovej gardy, nie je naddlo únosná. Minister zahraničných vecí Ďurčanský, ktorý, ako je známe, podnikol už v októbri prvé cesty do Berlína a dlho bol považovaný za najspoľahlivejšieho reprezentanta nemeckého kurzu, vyhlásil, že za terajších²⁰⁴ okolností nemá viac vôľu sa ďalej angažovať. Najradšej by sa od všetkého dištancoval. Ďurčanský zastával pri posledných rokovaniach vo Viedni a Berlíne najviac slovenské a najnedôverčivejšie stanovisko a zabránil tomu, aby sa ochranná zmluva realizovala už vo Viedni. V zmysle nemeckej línie na Slovensku je stále najspoľahlivejšou Hlinkova garda pod praktickým vedením svojho štábného náčelníka Karola Murgaša, ktorý sa snaží pochopiť nemecké stanovisko aj v terajších pomeroch a neodkláňa sa od tejto línie. V tomto zmysle sa konala minulú nedeľu slávnostná výmena vlajok medzi Hlinkovou gardou a tamojšou dispozičnou skupinou SS.²⁰⁵ Takéto prejavy kamarátskej spolupráce medzi útvarmi oboch národov sa za súčasných okolností považujú za obzvlášť cenné pre povznesenie nálady. Vynikajúci účinok má predovšetkým aj odvolanie nemeckých colných úradníkov a pasovej kontroly z vojenskej hranice na Považí na moravsko-slovenskú štátnu hranicu, ktoré sa uskutočnilo včera na intervencie tunajšej úradovne.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia (Polte) 28./3.²⁰⁶ SS-Stubaf.

Dokument 31

Ďalekopis viedenskej SD z 29. marca 1939 o slovensko-maďarských rokovaniach.

Ďalekopis:

Viedeň, 29. III. 1939.

Ke./Str.

- 1.) Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť,
Berlín.
- 2.) Náčelníkovi Pohotovostnej skupiny II
SS-Standartenführerovi Dr. Stahleckerovi,
Brno.

Vec: Situácia na Slovensku.

Predošlý spis: Priebežne.

Maďari požadujú od Slovákov odstúpenie južného Slovenska až po druhú železničnú líniu; ide o tú, ktorá prebieha od Košíc²⁰⁷ cez Prešov a Porzeller sedlo²⁰⁸ na sever. To teda ďaleko presahuje doteraz vojensky obsadené hranice. Slováci zaujali voči tejto požiadavke od-

nictva vlády, 1939–1944 poslanec slovenského snemu, 1940 – 1941 chargé d'affaires slovenského vyslanectva v Berne, 1941–1945 šéf Úradu propagandy.

204 Pôvodne bol použitý ukazovací člen „diese“ (v dokumente „unter diesen Umständen“). Korektor ho nahradil určitým členom a prídavným menom „jetzig“.

205 Schutzstaffel (ochranný oddiel), ozbrojená teroristická, polovojenská, neskôr tiež vojenská organizácia nacistickej strany NSDAP.

206 Dátum je dopísaný rukou.

207 V origináli Kaschau.

208 V origináli Porzeller Sattel. ?V oblasti Sabinov – Plaveč – Orlov?

mietavé stanovisko a vyhlásili, že by súhlasili s malými hraničnými úpravami na východe, ak by sa im zato vrátilo niekoľko slovenských dedín na južnej hranici.

V budapeštianskych kruhoch sa veľa diskutuje o prítomnosti Goebbelsa²⁰⁹ a dáva sa do súvislosti s týmito hraničnými otázkami. Goebbels bol dnes prijatý Csákym a Telekim²¹⁰ a svoj odchod z Budapešti do Atén presunul na zajtra. Pravdepodobne preto, lebo bude viesť ďalšie rokovania, hoci oficiálne je tam iba ako súkromná osoba.

V židovských novinách Esti Kurier sa, pod anglickým vplyvom, najnovšie diskutuje o projekte bloku Rumunsko – Poľsko a Maďarsko.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
Stála služba
z poverenia (nečitateľný podpis) SS-Obersturmführer

Dokument 32

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 31. marca 1939 o maďarskom ultimáte slovenskej vláde a jeho následkoch na vývoj slovensko-maďarských rokovanií.

Odoslané:

31. III. 39 18.35

Brnu cez Tr.

Č. 2479

Ďalekopis

II

Viedeň, 31. III. 1939

Pt./Ki.

Pohotovostnému veliteľstvu Brno

do rúk SS-Standartenführera Dr. Stahleckera

Vec: Slovensko.

Maďarská vláda adresovala slovenskej vláde včera večer ultimátum časovo ohraničené do dnešného poludnia, podľa ktorého mali Slováci do tejto lehoty bezpodmienečne odstúpiť územie vojensky okupované Maďarmi. Ako je známe, Slováci vyhlásili, že sú pripravení k určitým, pomerne rozsiahlym ústupkom na východnom Slovensku, avšak za to požadovali naspäť 2 väčšie obce v blízkosti Nítry,²¹¹ ktoré sú čisto slovenské. Maďarské ultimátum situáciu zmenilo. Podľa posledných dôjdených hlásení Slováci nie sú ochotní ultimátum prijať. Obrátili sa so žiadosťou o pomoc na vodcu, ako i so žiadosťami o podporu na Bürc-kela a Seyss-Inquarta.²¹² Či a čo potom nasledovalo, sa teraz ešte nevie. Ako sa pred chvíľou oznámilo, Slováci sú odhodlaní na odpor. Vojenskú situáciu na východnom Slovensku nepovažujú za zlú, ale na obranu súrne potrebujú určité časti vojenského materiálu. V tejto súvislosti došiel nasledovný telegram od Murgaša, resp. Karbusa, Goldbachovi s prosbou o odoslanie Staf. Stahleckerovi: “SD MNO Yr. 665 30. III. 2337. Redaktor Goldbach, Vegelinova 7, Bratislava [...] – Letisko Spišská Nová Ves nutne potrebuje náhradné časti a letecké potreby uskladnené na letisku Žilina – stop – žiadam o okamžité sprostredkovanie za po-

209 Josef Goebbels. V Budapešti bol neoficiálne – na dovolenke.

210 V origináli Teleki, Pál Teleki, vtedajší maďarský ministerský predseda, István Csáky, vtedajší maďarský minister zahraničných vecí.

211 V origináli Neutra.

212 Arthur Seyss-Inquart, vtedajší ríšsky miestodržiteľ v Rakúsku.

moci Stahleckera kvôli poskytnutiu pomoci – Lorenz – odosielateľ²¹³ Lorenz Karbus, Prešov, Hotel Savoy – ide o povolenie leteckého materiálu zo Žiliny – Murgaš – (Preklad: Es handelt sich um die Bewilligung für Flugzeugmaterial aus Sillein – Murgas).²¹⁴

Napokon ešte žiada v súlade s telegramom o nadviazanie kontaktu s vojenskými miestami.²¹⁵ Prehľad o terajšom stanovisku Berlína tu ešte nie je k dispozícii. Dr. Hammerschmidt nie je vo Viedni. V Bratislave sa nová bezočivosť Maďarov spája s návštevou Goebbelsa. Ďurčanský na základe celkovej situácie vyhlásil, že odstúpi so všetkými svojimi spolupracovníkmi.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia vedúci Hlavného oddelenia II
podpis. Polte (podpis) 31./3.²¹⁶ SS-Sturmabführer

Dokument 33

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 31. marca 1939 o vplyve Zahraničného úradu na vývoj slovensko-maďarských rokovaní.

Odoslané:

31. III. 39

Brnu; Sipo; Hlavnému úradu SD cez Tr.

Č. 2486

Ďalekopis

II

Viedeň, 31. III. 1939.

Pt./Ki.

1.	Pohotovostnému veliteľstvu Brno
SS-Standartenführerovi Dr. Stahleckerovi	20.45
2.	Náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť
<u>Berlín</u>	20.00
3.	Náčelníkovi bezpečnostnej polície
<u>Berlín.</u>	22.35 ²¹⁷

Vec: Slovensko-maďarské rokovania.

Podľa úradného oznámenia, vydaného dnes popoludní bratislavskou krajinou vládou, je slovenská vláda, v súlade s pokynom Zahraničného úradu, teraz predsa len ochotná Maďarom v priebehu rokovaní ustúpiť. Úradné oznámenie pre tlač má nasledovné znenie:

“Dnes zidená slovenská ministerská rada sa uzniesla, v snahe zachovať pokoj v strednej Európe, že súhlasí s vecnými rokovaniami pre požiadavku maďarskej vlády kvôli železnici vedúcej z Užhorodu do Poľska a tej z Veľkého Berezného cez Ruskov a Starinu do Poľska.”²¹⁸

Druhé úradné oznámenie, dnes popoludní vydané krajinou vládou, má nasledovné znenie:

„Zmiešaná slovensko-maďarská komisia včera večer o 17.00 h zasadala v Budapešti. Slov.

213 V origináli Abs. (Absender).

214 Veta je v origináli v slovenskom jazyku a za ňou nasleduje v zátvorke jej preklad do nemeckého jazyka.

215 Na ľavom okraji dokumentu dopísané nečitateľné poznámky.

216 Dátum je dopísaný rukou.

217 V origináli sú časové údaje pri adresátoch dopísané rukou.

218 Odsek dal do úvodzoviek korektor.

delegácia predložila stanovisko slovenskej vlády vo veci likvidácie celej spornej otázky, ktorá sa vytvorila tým, že maďarské oddiely prenikli na slovenské územie. Maďarská vláda zdôvodňuje ich postup tvrdením, že doteraz nikdy nebola určená hranica medzi Slovenskom a býv. Karpatskou Ukrajinou²¹⁹. Toto stanovisko maďarskej vlády nie je nijako presvedčivé, pretože hranica medzi Slovenskom a Karpatskou Ukrajinou bola stanovená územnou komisiou mierovej²²⁰ konferencie v Paríži ešte pred pripojením Karpatskej Ukrajiny k ČSR.²²¹ Zo skutočnosti, že administratívnu hranicou sa postavilo niekoľko obcí ležiacich na území Slovenska pod karpato-ukrajinskú správu, a síce ešte v roku 1927, nemožno nič vyvodzovať, pretože sa tak stalo z čisto dopravnotechnických príčin. Maďarské vládne²²² kruhy opierajú svoju požiadavku o zmenu hraníc na Slovensku aj o tvrdenie, že Rusíni neuznali východnú hranicu Slovenska a požadovali jej zmenu, a že slovenská vláda s tým súhlasila. Slovenská delegácia poukázala na bezpredmetnosť tohto maďarského stanoviska, pretože, ak aj na východnom Slovensku žijú Rusíni, tak žijú tak roztrúsene, necelstvo a v pomere ku slovenskému prvku v tak malom počte, že pri určovaní hraníc nemôžu byť smerodajným faktorom; o to viac, keď maďarská vláda nemá žiadny nárok požadovať zmenu hraníc na základe národnostného princípu, lebo pripojenie Karpatskej Ukrajiny nasledovalo práve v protiklade k tomuto princípu. Jednotlivé osobnosti ukr. národnosti požadovali zmenu hraníc východného Slovenska,²²³ avšak ide iba o politické heslá, ktoré si karp.-ukraj. vláda²²⁴ oficiálne neosvojila. Už z uvedených dôvodov by slovenská vláda nemohla ani udeliť súhlas na zmenu na základe národnostného princípu, ani o²²⁵ takej zmene rokovať.

Slovenská delegácia však bola v záujme pokoja v tejto časti strednej Eorópy ochotná a poverená rokovať o zmene hraníc, ktorá bola maďarskými kruhmi očividne iba preto nadhodená, aby Maďarsko dostalo do svojich rúk železnicu z Užhorodu pozdĺž údolia rieky Uh do Poľska a cestu z Veľkého Berezného na Starinu cez Ruskov do Poľska. A to i napriek tomu, že maďarská vláda sa vo svojej nóte zo 16. III., v ktorej dala slovenskej vláde na vedomie okupáciu Karpatskej Ukrajiny, zaviazala, že bude rešpektovať slovenskú hranicu medzi Slovenskom a Karpatskou Ukrajinou.²²⁶ [...] ²²⁷

SD – Donau

z poverenia (Polte) SS-Stubaf.

Dokument 34

Ďalekopis vedúceho referátu II viedenskej SD F. Polteho z 31. marca 1939 o situácii na Slovensku.

Odoslané:
pre 3x²²⁸ cez Tr.

31. III. 39

219 Do roku 1938 Podkarpatská Rus.

220 Korektor doplnil „Friedens-“, pôvodne bolo v dokumente uvedené „Slowakenkonferenz“.

221 Rozumej Československá republika.

222 Korektor doplnil „Regierungs-“.

223 Korektor doplnil „Ostslowakei“. Pôvodne bolo uvedené „Karp. Ukraine“.

224 Podstatné meno „Regierung“ doplnil korektor. Pôvodne bolo v dokumente použité podstatné meno „Minderheit“ (menšina).

225 Predložku „über“ doplnil korektor. Pôvodne bola použitá predložka „auf“.

226 Úvodzovky doplnil korektor.

227 Záver správy je dopísaný rukou.

228 Rozumej traja adresáti, uvedení v ďalekopise.

Č. 2489

Ďalekopis

II

Viedeň, 31. III. 1939.

Pt./Ki.

- 1) Pohotovostnej skupine Brno, Staf. Stahleckerovi 20.30
- 2) Náčelníkovi Bezpečnostnej polície, Berlín 22.05
- 3) Náčelníkovi Hlavného úradu SD, Berlín. 23.05²²⁹

Vec: Slovensko.

Podľa hlásenia, práve doručeného z Bratislavy, došlo dnes pri Štóse²³⁰ (Dolný Spiš) k narušeniu hraníc maďarskými oddielmi. Nič bližšie sa ešte nevie, avšak hlásenie je spoľahlivé. Zasadnutie slovenskej ministerskej rady bolo najprv prerušené, aby sa vyčkalo na výsledok budapeštianskych rokovaní. Dnes večer bude ešte minister Tuka²³¹ rečnú v bratislavskom rozhlase.

Veliteľ SD v rámci vyššej oblasti SS Donau
z poverenia Vedúci Hlavného oddelenia II
podpis. Polte (podpis) 31./3.²³² SS-Sturmbannführer

Dokument 35**Záznam viedenskej SD z 31. marca 1939 o predbežnom výsledku slovensko-maďarských rokovaní.**

31. 3. 1939. 22.35 h

Správa od Goldbacha stálej služby SD.²³³

Ako informujú slovenské kruhy, rokovania zmiešanej slovensko-maďarskej komisie boli dnes ukončené. Medzi slovenskými a maďarskými zástupcami došlo k podstatnej zhode. V pondelok bude komisia znova zasadať, aby určila konečnú hranicu. Predpokladá sa, že niektoré slovenské dediny, ktoré sú obsadené Maďarmi, sa Slovákom vrátia.

O 22.45 h bola táto správa telefonicky odoslaná B 39-5-40 (VB).²³⁴

229 Časové údaje pri adresátoch sú dopísané rukou.

230 V origináli Stoss.

231 Vojtech Tuka (1880 – 1946), podpredseda slovenskej vlády, po 26. októbri 1939 jej predseda, po salzburských rokovaníach v júli 1940 aj minister zahraničných vecí.

232 V origináli je dátum dopísaný rukou.

233 Na ľavom okraji dokumentu je dopísané: 1.) Náčelníkovi Hl. úradu SD. 2.) Náčelníkovi Sipo. 3.) Pohot. veliteľstvu Brno.

234 Záznam odoslal vedúci referátu II viedenskej SD F. Polte ako ďalekopis č. 2502 náčelníkovi Bezpečnostnej polície Heydrichovi, Pohotovostnej skupine Brno a náčelníkovi Hlavného úradu pre bezpečnosť.